

NORGES BANK

1973 / 1

ARKIVEKSEMPLAR

Penger og Kreditt

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

Norges Banks bibliotek

0 10078VPR

1875

1876

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

INN H O L D

- 3 Forord
- 5 Den økonomiske situasjon
Direktør Knut Getz Wold
- 21 Valutauro og valutapolitikk
Konsulent Alice Rostoft
- 29 Småmyntene forsvinner – litt historikk
Direktør Arne Bakken
- 33 Noen synspunkter på norsk betalingsformidling
Konsulent Per Steina
- 39 Tabelloversikt
Tabeller
- 63 Fotnoter til tabellverket

Penger og Kreditt utgis hvert kvartal
av Norges Bank, Oslo

Redaktør: Direktør Einar Magnussen
Redaksjonssekretær: Konsulent Liv Kielland
Redaksjonsutvalg: Kontorsjef Martinus Halsen,
kontorsjef Odd Høkedal, avdelingssjef Erik Chr. Kolderup,
kontorsjef Arne Lie, kontorsjef Oddvar Trones

Redaksjonens adresse:
Norges Bank, Pengepolitisk avdeling,
Boks 336, Oslo 1

De synspunkter som fremkommer i denne
publikasjon, representerer artikkelforfatterens
egen oppfatning og kan ikke tas som uttrykk
for direksjonens standpunkt til de
forskjellige spørsmål

Ettertrykk med kildeangivelse er tillatt

Sats og trykk: Norges Banks Seddeltrykkeri
Design: Anisdahl/Christensen AS

Penger og Kreditt

Med skriftet PENGER OG KREDITT presenterer vi et nytt ledd i Norges Banks informasjonstjeneste.

Hittil har den årlige beretningen om Norges Banks virksomhet vært den eneste publikasjon fra bankens side som har gitt en mer inngående oversikt over norsk økonomi, da med hovedvekt på kreditt- og valutaforholdene. For øvrig har den informasjon som har vært rettet mot innlandet, stort sett vært begrenset til korte pressemeldinger og regnskapssammendrag.

Norges Bank har imidlertid helt siden 1925 utgitt et informasjonsskrift på engelsk, Economic Bulletin, som nå utkommer med fire numre pr. år. Formålet med dette skriftet har vært å bringe nyheter og oversikter om norske økonomiske forhold, og skriftet har vært et viktig ledd i norsk informasjonstjeneste overfor utlandet.

Med PENGER OG KREDITT tar vi sikte på å nå også et innenlandsk publikum med orienterende artikler, hovedsakelig med emner hentet fra Norges Banks eget virkefelt og skrevet av bankens egne folk. Samtidig vil en presentere det statistiske materiale som ligger til grunn for mange av bankens vurderinger og tilrådinger.

Med den sterkt utvidede bruk av penge- og kredittpolitiske virkemidler i de senere år og den fremtredende plass som valuta-spørsmålene etter hvert har fått, antar vi at informasjonsstoff fra disse områdene vil ha interesse for vide grupper enten de nå har

sitt arbeid i bankene, i det private næringsliv, i offentlig administrasjon eller i de politiske organer. Pressen vil antakelig også ha behov for slikt materiale som grunnlag for å kunne gi bedre informasjon til publikum.

Vi tar ikke sikte på å gjøre PENGER OG KREDITT til et økonomisk fagtidsskrift. Stoffvalget vil i første rekke bli begrenset til Norges Banks eget virkeområde, dvs. penge- og kredittpolitikken, kredittmarkedets struktur og funksjon, betalingsbalanse- og valutaproblematikken og mer pengetekniske spørsmål. Men så langt råd er, vil en søke å gi stoffet en form som gjør det leselig også utenfor en engere fagkrets. Heller ikke er PENGER OG KREDITT ment å være et talerør for Norges Banks offisielle syn. Stoffet vil således hovedsakelig bestå av artikler hvor forfatterne selv vil innestå for vurderinger og faktisk innhold.

Formålet med PENGER OG KREDITT er således ikke å skape et pretensiøst fagtidsskrift eller en offisiell informasjonsbulletin, men å gi nøktern informasjon på et begrenset fagområde i en fremstillingsform som kan nå et relativt vidt publikum. Om dette skal lykkes, er det viktig at man får etablert et godt samarbeid med leserne, og en håper derfor at man vil motta kritiske merknader og forslag til forbedringer. Særlig håper en at PENGER OG KREDITT vil gi bedre muligheter for kommunikasjon mellom Norges Bank og de grupper som særlig er berørt av Norges Banks virksomhet.

Den økonomiske situasjon

*Foredrag av direktør Knut Getz Wold
på Norges Banks representantskapsmøte
26. februar 1973*

1. Utførselsbasert vekst

Gjennom det internasjonale tilbakeslaget som preget hele året 1971, holdt norsk økonomi en høy vekstrate og full sysselsetting. Vekstraten i 1972 var litt svakere, omkring 4%, eller omtrent på linje med det europeiske gjennomsnittet. Det var likevel et heller godt resultat for en økonomi som startet fra full sysselsetting og derfor ikke som i flere andre europeiske land kunne trekke inn ledig arbeidskraft. Mest karakteristisk for den norske oppgangen i fjor var imidlertid at det dreiet seg om en helt *utførselsbasert* vekst. Konjunkturoppgangen ute har vært tilfredsstillende, og norsk utførsel av varer og tjenester drog i løpet av året i stadig større grad nytte av det. Oppgangen i utførselen alene var betydelig større enn veksten i den samlede etterspørselen. Trass i en klar forverring av byttevilkårene overfor utlandet bedret utenriksøkonomien seg sterkt.

En slik utvikling har naturligvis sine fordeler. Mange land har fra tid til annen vært i den stilling at de har måttet utforme sin økonomiske politikk med sikte på å dreie bruken av ressursene over i en bedret utenriksøkonomi. Også i Norge har langtidsprogrammet hatt som siktemål en begrensning av driftsunderskottet overfor utlandet.

Men situasjonen var samtidig preget av svakhetstrekk når det gjelder den innen-

landske etterspørselen, både for investeringer og forbruk. Viktigst i denne forbindelse var at industriinvesteringene i fjor utviklet seg svakere enn forutsatt, selv om nivået lå høyt. Investeringer i offentlig konsumkapital og boliger viste derimot en markert stigning.

Veksten i det private forbruket var meget moderat, omkring 1½%. En viss bremsing i forbruksveksten var ønskelig. I inneværende langtidsprogramperiode tenderte nemlig forbruksveksten tidligere til å bli høyere enn forutsatt i programmet. Men den viktigste årsaken til den svake forbruksveksten var redusert disponibel realinntekt på grunn av sterk prisoppgang sammen med uforandrede skattesatser, altså reell skatteøkning. Samtidig skjedde det gjennom trykkesystemet en fortsatt og sterk omfordeling av disponibel realinntekt fra de yrkesaktive til de trygdete. Denne utviklingen synes ikke å bli godtatt av de yrkesaktive.

For å sikre et balansert vekstgrunnlag er det nødvendig at industriinvesteringene stiger på nytt. Selv om veksten i det private forbruket fortsatt må være moderat, kan den likevel være større enn i fjor.

Resultatet av den internasjonale valuta-krisen i midten av denne måneden har skjerpet kravene til en tilbakeholdende linje i vårens kompensasjonsoppgjør og i finanspolitikken.

2. Utenrikshandel og skipsfart

Noe av det mest karakteristiske ved den sterke utførselsveksten i fjor på i alt ca. 13% var konsentrasjonen om produkter fra *verke-*
stedsindustrien. Utførselen av maskiner, ny-
bygde skip m. v. viste meget sterk oppgang.
Det samme gjaldt varegrupper som kjemiske
produkter (inkl. kunstgjødsel), jern- og me-
tallvarer og andre bearbeidde varer og ulike
ferdigvarer og fisk og fiskeprodukter. Eks-
porten av aluminium og ferrolegeringer var
preget av reduksjon av opplagte lagre fra
perioden med sterk avsetningssvikt for disse
produktene, mens utførselen av trefored-
lingsprodukter stagnerte.

Det har vært god spredning i fordelingen
av utførselen på markedsområder, men vekst-
ten var noe sterkere til det gamle EFTA-
området enn til EF-landene. Relativt enda
større var veksten likevel til USA. Det er
interessant å notere at Norges andel av den
samlete innførsel til vårt viktigste markeds-
land Sverige steg markert både i 1971 og
1972 trass i liten vekst i Sveriges samlete
innførsel. Det dreier seg her i stor utstrek-
ning om et bredt spektrum av bearbeidde
varer og ferdigvarer.

Trass i den sterke og brede eksportøkin-
gen fant det sted en ytterligere forverring
i eksportnæringenes *fortjenestesituasjon*. Det
tekniske beregningsutvalgs tall viser en ned-
gang i eierinntektene målt i prosent av fak-
torinntekten i andre eksportkonkurrerende
næringer enn sjøfart fra 3,9% i 1970 til
1,2% i fjor. Dette er en drastisk reduksjon.
Prognosen for eierinntektene viser endog litt
ytterligere nedgang fra 1972 til 1973. Men
det skyldes at en i forutsetningene har reg-
net med ingen eller bare moderat øking i
produktprisene samtidig som kostnadene –

særlig lønnskostnadene – er antatt å ville
øke sterkt. Disse forutsetningene når det
gjelder utviklingen av produktprisene er nok
for pessimistiske på bakgrunn av den senere
utvikling og det aktuelle konjunkturbildet.

Skipsfartens fraktinntekter i fjor ble pre-
get av sterk nedgang i fraktratene i første
halvår. Derimot fikk en i annet halvår den
såkalte «mini-boomen», som fortsatte inn i
1973. Utslagene i begge halvår i fjor ble av-
dempet av langsiktige kontraktslutninger.
Utsiktene for skipsfarten har bedret seg det
siste halve året, selv om den aktuelle frakt-
situasjonen stadig endrer seg. Bedringen
skyldes både konjunktursituasjonen og andre
faktorer, ikke minst økingen i oljeimporten
til USA og omleggingen av flåtens struktur.
På den andre siden må en ta omsyn til de
store tapene som skipsfarten led på grunn
av devalueringen av dollaren og oppgangen
i kursen på yen.

I en åpen økonomi som den norske vil
den avgjørende prøven på skipsfartens som
på andre næringers framtidsmuligheter måtte
ligge i dens evne til omstilling til nye mar-
kedsvilkår og strukturforhold og til å skape
den fortjeneste og bedriftssparing som kan
danne grunnlaget for fortsatt vekst.

Den svake innførselsveksten i fjor – ca.
1½% – var et resultat av stagnasjonen i in-
dustriinvesteringene og den svake forbruks-
veksten foruten av utviklingen av råstoff-
importen til de tradisjonelle eksportnærin-
gene. I år må en på nytt regne med sterkere
importøkning, noe som i og for seg represen-
terer en naturlig og forsvarlig utvikling.

3. Norges betalingsbalanse

Innførselsoverskottet av varer gikk ned med
over 1,8 milliarder kroner i fjor. Import av

skip minus utførsel av eldre skip gikk også sterkt ned. Eksklusive virksomheten på kontinentalsokkelen fikk en dermed et lite driftsoverskott på betalingsbalansen på 0,1 milliarder kroner mot et driftsunderskott på 2,9 milliarder kroner året før.

Det er et forhold som vil endre seg i år. Hvis konjunkturoppgangen fører til et nytt oppsving i industriinvesteringene, slik en må kunne regne med, vil det i seg selv føre til et betydelig underskott på driftsbalansen. En noe høyere forbruksvekst vil virke i samme lei. Netto skipsimport vil på nytt øke sterkt.

Det er likevel grunn til å legge vekt på det faktiske forholdet at Norge har en meget høy sparerate. Nettoinvesteringene i fjor utgjorde 14½ milliarder kroner, som altså ble mer enn dekket av den innenlandske sparingen. I år regner en med nettoinvesteringer på 17,7 milliarder kroner, og av dette dekkes 86% ved landets egen sparing og 14% eller 2,4 milliarder kroner ved kapitalimport utenfra. Dette blir altså i tilfelle mindre enn en sjuendepart av den meget høye netto investeringsraten. Vi lever *ikke «over evne»* i noen realøkonomisk meningsfylt betydning.

De internasjonale industrikonsernene oppretter gjerne datterselskap i andre land for å dra nytte av markedsnærhet, fordeler med omsyn til transportkostnader, råstoffpriser, arbeidslønninger osv., foruten når det gjelder toll og andre handelspolitiske hindringer. Normalt betyr ikke dette overføring av virksomhet til utlandet, men en ekspansjon som en ellers ikke ville kunne ha hatt. Det har skapt en del av grunnlaget for den økonomiske veksten både i de landene der datterselskapene ligger, og i eierselskapets virksomhet i hjemlandet. Produksjonen der

har gjerne kunnet konsentreres om de teknologisk mest avanserte produkter.

Relativt få norske industribedrifter har kunnet og villet opprette produksjonsbedrifter i utlandet. Hittil har alle søknader om valutalisens til slike direkte norske investeringer i utlandet vært innvilget. Der sakens industripolitiske side har trengt nærmere overveielse og vurdering, har dette skjedd i samarbeid med Industridepartementet. I alt ble det i fjor gitt lisenser for direkte investeringer i utlandet på til sammen 82 mill. kroner. Hele spørsmålet er av begrenset økonomisk betydning. Det synes ønskelig å kunne fortsette den politikken som hittil har vært fulgt på dette området.

4. Internasjonale valutaforhold og valutapolitikk

Både fjoråret og dette året har brakt store påkjenninger på enkelte valutaer og på det internasjonale valutasyttemet. Blant de viktigste var pundkrisen, som førte til innføring av flytekurs for pund sterling i juni i fjor og en gradvis faktisk devaluering av pundet. Også dollaren ble utsatt for nytt press. Dette presset fortsatte i år og førte til den nye internasjonale valutakrisen i midten av denne måneden. På 1½ år har dollaren gjennomgått to devalueringer på til sammen 17%. Sammen med en meget lavere prisstigning i USA enn i andre land bør devalueringene på noe lengre sikt ha lagt et solid grunnlag for bedring i USA's utenriksøkonomiske stilling. Men det tar lang tid for virkningene av disse forholdene slår igjennom. En regner gjerne med at det tar minst to år for en devaluering fører til klar bedring i et lands betalingsbalanse. I mellomtiden skjer det en forverring, fordi bytte-

vilkårene svekkes som følge av devalueringen. Den nye devalueringen av dollaren vil derfor ytterligere øke underskottet i 1973. Det virker også med i denne retning at konjunkturoppvinget i USA er kommet så mye lenger enn i Europa og Japan.

Vest-Tyskland, Japan og Sveits er blant de landene som har hatt en stor tilgang på kortsiktig kapital utenfra. De har møtt denne tilgangen med stadig mer omfattende tiltak for å begrense kapitalimporten, og for Japans og Sveits' vedkommende i år med en flytekursordning som har ført til appriering av disse valutaer. Japan har de siste to årene hatt enorme løpende overskott på driftsbalansen. Dette har skapt store problemer for andre land og for hele det mellomfolkelige betalings- og handelssystemet.

I fjor sommer la styret for Valutafondet fram en omfattende rapport om reform av det internasjonale valutasystemet. Samtidig ble det vedtatt å sette ned en 20-mannskomité, som skal være et effektivt forum på et høyt politisk plan for å drøfte og komme med tilrådinger om reform av det internasjonale valutasystemet. En sentral oppgave for reformarbeidet blir å nå enighet om bedre ordninger for å justere og rette opp skjevheter i landenes betalingsbalanser. Den viktigste og mest fundamentale vei til å nå dette målet er naturligvis en bedre *samordning* av deltakerlandenes økonomiske politikk gjennom internasjonale organisasjoner som Valutafondet, OECD og EF. Konkret betyr dette tiltak for å oppnå et mer ensartet aktivitetsnivå og press på ressursene, en mer likeartet pris og kostnadsutvikling, samordnete bindinger i den indre kreditt- og rentepolitikk og den ytre handelspolitikk osv. Det er gjort stor og oppmuntrende framgang på dette området i de senere

årene, men det er likevel en lang vei fram. En må derfor også ha andre mer kortsiktige tilpassingsmekanismer og fleksible kredittordninger.

Av vesentlig betydning i tilpassingsprosessen er *valutakurssystemet*. De fleste land hvis betalingsbalanse har vært i ulikevekt, har ventet for lenge med å endre paritetskursen for sin valuta. Det har igjen ofte utløst store spekulative kapitalbevegelser. Det er ønskelig at valutakursforandringene blir foretatt i tide og ikke blir vurdert som et så ekstraordinært tiltak som tilfellet gjerne har vært i etterkrigstiden. Større fleksibilitet kan også nås ved de videre svingningsmarginer som ble innført midlertidig i desember 1971. I enkelte klart definerte tilfelle kan det være grunn til å tillate bruk av flytekurs i et begrenset tidsrom. Men det er sterkt ønskelig at en slik adgang blir omgitt med omhyggelige internasjonale kontrolltiltak.

Mer omfattende reguleringstiltak når det gjelder kortsiktige *kapitalbevegelser*, har som alt nevnt presset seg fram. Slike reguleringstiltak synes å være et nødvendig og varig trekk i det internasjonale valutasystemet.

I løpet av de tre siste årene er det skapt til sammen 9,3 milliarder dollar i form av *spesielle trekkrettigheter*, SDR. Norge har for sitt vedkommende fått slike tildelinger til en verdi av i alt 550 mill. kroner i løpet av disse tre årene. Det vil si at en på internasjonal basis har skapt likviditet på liknende måte som en sentralbank skaper likviditet i et enkelt land. Systemet har virket tilfredsstillende, og det er derfor meget beklagelig at det ikke hittil har lyktes å oppnå enighet om en ny tildeling av spesielle trekkrettigheter for 1973.

Et viktig spørsmål i samband med ordningen med spesielle trekkrettigheter er forholdet til utviklingslandene. Fra norsk side støtter en sterkt tanken om å ta vesentlig sterkere omsyn til utviklingslandenes interesser på dette området enn en hittil har gjort, f. eks. ved å gi dem en større tildeling av spesielle trekkrettigheter enn svarende til deres kvoter i Valutafondet.

I det internasjonale valutasamarbeidet i fjor hadde også EF's virksomhet en sentral plass. Ministerrådet vedtok 21. mars en resolusjon om innsnevring av svingningsmarginene mellom Fellesskapets valutaer til halvparten av de utvidete marginer som gjelder midlertidig innenfor Valutafondet. Etter reglene skal sentralbankene intervensere på valutamarkedet hvis kursene når disse grensene, og i tilfelle i Fellesskapets valutaer. Intervensjon i dollar skal bare skje hvis en når de ytre grensene som ble satt gjennom Washington-avtalen for kurssvingningene i forhold til dollar. De opprinnelige medlemslandene i EF satte i verk dette systemet fra slutten av april, og i mai kom også de fire daværende søkerlandene med.

EF-landene forhandler nå om oppretting av et europeisk fond for valutasamarbeid fra 1. april i år. Dette fondet skal samordne sentralbankenes virksomhet for å begrense kursfluktasjoner, ordne med fellesoppgjør av saldi som følge av intervensjoner i EF-valutaer, innføre en europeisk valutarisk regneenhet og administrere avtalen om kort-siktige kreditter mellom sentralbankene og om finansieringen av kreditter fra fondet.

I slutten av forrige uke og i dag har det vært ny uro på valutamarkedene. Det er grunn til å regne med at det vil ta lang tid før en igjen kommer fram til stabile kurs-

relasjoner. Dette skaper vansker for utbyggingen både av det internasjonale valutasystemet og av EF's valutasamarbeid.

5. Norsk valutapolitikk

Norges Bank deltok i EF-systemet for innsnevring av kursmarginene mellom medlemslandene og søkerlandene fra 23. mai i fjor. Dette endret spillereglene også for norsk kurspolitikk i betydelig grad. I juni førte reglene til norske støttekjøp av pund sterling for til sammen 427 mill. kroner. Senere på sommeren kom dollaren under press, og støttekjøp av dollar for å hindre at kronen skulle stige utenfor rammen av de videre svingningsmarginene i samsvar med Washington-avtalen ble aktuelle – i alt for omkring 630 mill. kroner.

I dagene etter folkeavstemningen ble det en begrenset påkjønning på kronen. I den nye situasjonen foretrakk Norges Bank dollarsalg like før intervensjonsgrensene, men etter samråd med de øvrige deltakerlandene i EF-ordningen. Det aktuelle beløp utgjorde bare omkring 300 mill. kroner. I samband med den nye påkjønningen på pund sterling i slutten av oktober oppstod det også et begrenset press på norske kroner, som igjen ble møtt med dollarsalg fra Norges Bank – i alt for vel 200 mill. kroner.

Økingen av de offisielle valutaeservene fram til sommeren i fjor var langt større enn nedgangen de siste månedene av året, slik at de offisielle valutaeservene pr. 1. januar i år var 8 802 mill. kroner, eller 1 127 mill. kroner høyere enn ved forrige årsskifte.

Utviklingen de to siste årene har på nytt vist verdien av å ha forholdsvis rommelige valutaeserver. Norge kunne tvers gjennom det internasjonale tilbakeslaget opprettholde

en tilfredsstillende vekst og full sysselsetting uten noen valutamessige problemer. Den påkjenningen på norske kroner som oppstod etter resultatet av folkeavstemningen og i samband med pund-krisen, var av meget begrenset omfang. Rommelige valutareserver gir en betydelig økonomisk-politisk handlefrihet og stor motstandsevne overfor uforutsette påkjenninger og skaper tillit i andre land. Det betyr imidlertid ikke at en for tiden er interessert i å øke reservene ytterligere.

Reglene for intervensjonspolitikken fører med seg at kursene innen de fastlagte grenser svinger sterkere enn når Norges Bank kan intervensjonere friere. De daglige svingningene i markedet reflekterer oftest den aktuelle situasjonen når det gjelder kroneliquiditeten og rentedifferanser i det korte marked mellom Norge og utlandet. Det er bare unntaksvis at mer grunnleggende tilfaktorer her kommer inn, og kommentarer om at kursbevegelsene reflekterer en valutas «styrke» eller «svakhet», er som oftest misvisende.

Det lar seg på den andre siden ikke nekte at sterke kurssvingninger kan skape problemer for næringslivet. Det er nyttig at valutabankene under disse forhold søker å komme fram til et samarbeid med sikte på å dempe kurssvingningene.

Som en følge av resultatet av folkeavstemningen trakk Norge seg som kjent straks ut av vedkommende EF-organer. Dette gjaldt også Comité Monétaire og Komitéen av sentralbanksjefer, der Norge var representert som søkerland. Men en har overfor EF uttrykt ønske om fortsatt å kunne delta i det konkrete arbeidet med innsnevring av svingningsmarginene mellom valutaene og i det daglige løpende samråd mellom sentral-

bankene om intervensjoner i markedet og om kurspolitikken i det hele. Sverige gav allerede i mai i fjor uttrykk for en slik interesse. Norges Bank har hittil kunnet fortsette å delta i det daglige samarbeidet mellom sentralbankene. Spørsmålet vil imidlertid kunne komme i en ny stilling når det nye EF-fondet trer i kraft fra 1. april. En må vente at Norges framtidige forhold til det valutapolitiske samarbeidet blir avklart innen den tid.

Devalueringen av dollaren med 10% i forhold til SDR i midten av denne måneden reiste spørsmålet om hvilken kurs Norge skulle følge i den nye situasjonen. Da pundet fulgte dollaren godt og vel halvveis ved å flyte nedover og svenske kroner og finske mark devaluerte med 5% i forhold til SDR, mens på den andre siden yen og sveitserfrancs fløt opp, betydde en uforandret kurs på kroner i forhold til SDR i realiteten en oppskrivning på 3-3½% veid etter sammensetningen av Norges utenrikshandel.

For en slik linje talte i første rekke omsynet til prisstabiliteten foran vårens kompensasjonsforhandlinger. En reell oppskrivning av denne størrelsesorden skulle føre med seg et press nedover på konsumprisindeksen på noe under 1%. Sagt på en annen måte skulle prisstigningen bli tilsvarende mindre enn den ellers ville ha blitt.

Et annet moment som talte i favør av den valgte linje, var det forhold at Norge har full sysselsetting og at vi er inne i en periode med sterk oppgang i verdensøkonomien. Norge har ikke som Sverige ledig arbeidskraft av betydning.

Et tredje moment var politiske omsyn til den linje flertallet av EF-landene hadde valgt, og til USA's sterke ønske om at andre land ikke skulle redusere effekten av

devalueringen av dollaren ved å «nytte høvet» til å følge med. Noen felles nordisk linje var ikke mulig etter at Sverige hadde gjort det klart at det ikke ville gi avkall på sin 5% devaluering.

Men tungtveiende omsyn talte også for en viss devaluering, framfor alt stillingen for de konkurranseutsatte næringer. Fortjenestemarginene i disse industriene er som nevnt meget sterkt nedpresset, og den økingen av bruttoinntektene som konjunkturoppgangen vil bringe, trenges i stor utstrekning for å dekke ventet kostnadsøking. Treforedlingsindustrien stod på forhånd overfor vanskelige strukturproblemer og markedsproblemer og kom i en situasjon der alle de andre landene som teller på det internasjonale treforedlingsmarkedet, devaluerte. Prisivirkningene av den reelle oppskrivningen konsentrerte seg ikke minst om denne bransjen. Deler av smelteverksindustrien stod også overfor liknende vansker, om enn ikke i samme grad. Et særlig problem reiste den svenske og finske devaluering for den sterkt ekspanderende utførsel av høyt bearbejdede varer og ferdigvarer på det nordiske marked. Uten en svensk devaluering ville saken ha budt på mindre tvil.

Nå er selvsagt konkurransevnen sterkt avhengig også av den indre pris- og kostnadsutvikling. Kan det vedtaket som ble truffet, medvirke til klart mer moderate inntektsoppgjør enn en ellers ville ha hatt, vil det for mange bransjers vedkommende et stykke på vei kunne kompensere virkningene av uforandret kurs. Fritak for offentlige avgifter kan virke i samme lei, men kan på den andre siden også få en uønsket ekspansiv finanspolitisk effekt.

Avgjørelsen måtte framby sterk tvil. Men en bør ikke overvurdere forskjellen mellom

de to alternativene som henholdsvis flertallet og mindretallet i Norges Banks direksjon gikk inn for, nemlig uforandret kurs i forhold til SDR og devaluering av størrelsesorden 4%. Det første, som altså ble valgt av regjeringen, betyr en reell oppskrivning på godt og vel 3%, det andre betyr reelt en nedskrivning på under 1% med gjennomsnittlig praktisk talt umerkelig prisseffekt.

Den avgjørelse som ble truffet, forutsetter at partene på arbeidsmarkedet og i inntektsoppgjørene trekker konsekvensen i form av mer moderate oppgjør både i år og til neste år enn en ellers ville ha hatt. Den linje som er valgt, medfører risiko, men med hell og moderasjon kan den lykkes.

I løpet av tiden fra mai 1971, da den internasjonale valutauroen begynte, og fram til og med den siste valutakrisen har kursforholdet mellom norske kroner og en rekke av de viktigste handelsvalutaene endret seg. Etter kursjusteringene i denne måneden blir den reelle oppskrivningen av norske kroner i forhold til andre valutaer, veid etter deres betydning i vår utenrikshandel, godt og vel 4% jevnført med stillingen for to år siden. I forhold til dollar har norske kroner til sammen steget med vel 19% og i forhold til pund med noe mindre.

Den siste devalueringen av dollaren påførte Norges Bank et kurstap på ca. 740 mill. kroner. Tapet svarer til bortimot to års renteinntekter av valutabeholdningene. Det ligger godt innenfor rammen av det kursreguleringsfondet som Norges Bank har lagt opp.

6. Økonomiske utsikter for 1973

Den vestlige verden er for tiden inne i en *kunjunkturoppgang* av uvanlig styrke. Veks-

ten i bruttonasjonalproduktet i industrilandene i OECD var i fjor 5½% og ventes i år å bli 6½%. Dette er meget høye vekst-rater, atskillig større enn gjennomsnittet i 1960-årene. USA ledet oppgangen i fjor, men Japan og flere europeiske land er etter hvert trukket med, selv om det fremdeles er betydelige ulikheter fra land til land. Forbruket holdt den økonomiske veksten oppe i de store landene i 1971 og spilte en uvanlig stor rolle for oppgangen i 1972. Etter som ekspansjonen har økt i styrke, har næringslivets investeringer tatt seg opp, mest markert i USA. I 1973 vil den fortsatte veksten i investeringene i de store industri-landene prege oppgangen, særlig i de landene der det fremdeles er mye unyttet kapasitet.

En så kraftig vekst i verdensøkonomien trekker også med seg en stor oppgang i innførselen. OECD's utenrikshandel tok seg markert opp i fjor sammen med stigningen i produksjonen. Oppgangen i den samlede utenrikshandelen skulle kunne akselerere i år opp til en årlig vekstrate på mellom 12 og 13%. Prisene i det internasjonale varebyttet kan komme til å stige med nesten 4%, slik at økingen av utenrikshandelens verdi i dollar vil bli mellom 16 og 17%. Mens USA spilte en ledende rolle i fjor, vil veksten i innførsel og utførsel i år ventelig gjøre seg sterkere gjeldende i Europa og Japan.

En slik utvikling som det her er tale om, vil føre til en betydelig bedring av de ytre vilkårene for Norges utførselsnæringer og skipsfarten. Det er vanlig at en konjunkturopp- gang slår forholdsvis sent gjennom i norsk økonomi. Det henger blant annet sammen med kapasitetsforhold og markedsstruktur i flere typiske norske utførselsbransjer.

Selvsagt er det viktige usikkerhetsfaktorer i dette bildet. I enkelte av de norske eksportbransjene har kapasitetsøkningen i verden vært sterkere enn den påregnelige forbruksøkningen, selv under en markert oppgangsperiode. Det gjelder f. eks. for aluminium og papir. I andre bransjer som tre-masse har den tekniske utviklingen og markedsforholdene svekket tradisjonelle avsetningsmuligheter. Når det gjelder den generelle etterspørselsutviklingen, må en regne med muligheten av at enkelte land av frykt for fortsatt sterk prisstigning vil føre en stram økonomisk politikk. Men hovedvekten i prispolitikken blir likevel i stadig sterkere grad lagt på andre felter enn en regulering av aktivitetsnivået alene. Handelspolitiske forhold og kostnadsutviklingen vil også bli av stor betydning for norsk næringslivs muligheter for å dra full nytte av konjunkturoppgangen i år og til neste år. Valutakrisen i denne måneden brakte en ny usikkerhetsfaktor inn i bildet. Men det har vist seg at aktiviteten i de ledende industri-land har meget stor motstandskraft mot urolige valutaforhold.

Konklusjonen kan vanskelig bli en annen enn at året 1973 synes å ville bringe en *betydelig bedring* i avsetningsmulighetene for norsk næringsliv og spesielt de konkurranseutsatte eksportnæringene. Denne utviklingen vil etter alt å dømme holde fram inn i 1974. Et slikt økonomisk klima letter også mulighetene for å løse tilpassingsproble-mene i norsk næringsliv og gjennomføre den nødvendige strukturomlegging.

7. *Pressproblemer. Pris- og kostnadsutvikling*

Det sterke internasjonale konjunkturopp-svinget sammen med de direkte og indirekte

virkningene av virksomheten på den norske kontinentalsokkelen i Nordsjøen vil prege norsk økonomi i 1973 og 1974. Det betyr blant annet at pressproblemene vil stå i forgrunnen. Når det gjelder situasjonen på arbeidsmarkedet, har en riktignok i vinter fått en situasjon som er litt mindre stram enn de foregående årene. Arbeidsløsheten lå i januar på 1,4% av den beregnede arbeidsstyrken eller samme nivå som ett år tidligere. Dette er et meget lavt tall midt i vinterseongen, selv om den milde vinteren nok har hjulpet. Totalt er situasjonen preget av full sysselsetting, men lokale arbeidsløshetsproblemer er likevel noe mer markerte enn tidligere. Det synes også som om strukturendringene i næringslivet har skapt sysselsettingsproblemer for særlig utsatte grupper, blant annet eldre arbeidstakere og yngre ufaglært arbeidskraft. Det er i og for seg ikke noe overraskende i at en i et land som Norge samtidig kan ha behov for en generelt stram økonomisk politikk og for en mer aktivt stimulerende distriktspolitikk, strukturpolitikk og arbeidsmarkedspolitikk.

Presssituasjonen avspeiler seg tydelig i pris- og kostnadsutviklingen. Konsumprisindeksen steg i fjor sterkere enn året før. Gjennomsnittet for året 1972 lå 7,2% høyere enn året før. En del av oppgangen i 1972 skyldes nok at enkelte prispålegg som var holdt tilbake av prisstoppen fram til november 1971, gav seg utslag da den ble opphevet. Det synes å ha vært en tendens til demping i veksttaket ut gjennom året 1972, selv om prisstoppen i siste kvartal gjør at en må ta noe forbehold på dette punkt. Januartallet i år lå 6,8% høyere enn i samme måned i fjor, en klar reduksjon fra et tall på 8,3% fire måneder tidligere. Det synes klart at Norge ikke lenger skiller seg ut med noen

særlig sterk prisstigning, men tvert imot ligger temmelig midt i gruppen av europeiske industriland.

Det betyr likevel ikke at ikke problemene for oss som for andre er alvorlige nok. Trass i svingninger både fra år til år og fra land til land ser det ut til at tempoet i prisstigningen i den vestlige verden fra 1970 av rykket opp på et nivå på kanskje 6 à 7% om året, dvs. 2 à 3 prosentpoeng høyere enn den prisstigningstakt som ble registrert i 1960-årene. Og la oss være klar over at dette betyr en meget stor forskjell. En prisstigning på 7% i året betyr en fordobling på vel 10 år.

Et slikt tempo i prisstigningen vil skape store urettferdigheter og *spenningsforhold* i den type av økonomier som Norge hører til. Trass i regulering av lønninger, sosialtrykkytelser, jordbruks- og fiskepriser osv. følger ikke alle inntektsarter med i noenlunde samme tempo. Enda viktigere er kanskje de store formuesforskyvningene fra långivere og innskytere til låntakere som følge av prisoppgangen.

Imidlertid er det *kostnadsutviklingen* mer enn prisutviklingen som gir grunn til bekymring i Norge. I de siste par årene synes det som om utviklingen av lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien i Norge har ligget noe over gjennomsnittet i industrilandene i Europa.

Analysere årsakene til denne utviklingen, kan det – i motsetning til hva tilfellet var i året 1970 – senere vanskelig sies at prisstigningen utenfra har vært av avgjørende betydning. Importprisene viste bare ubetydelig oppgang i 1972. Lønnsglidning og offentlig finans- og trygdepolitikk har spilt en langt større rolle.

Lønnsglidningen i 1972 var lavere enn

foregående år, men likevel høy for et år med tariffrevisjon. Fra tredje kvartal 1971 til tredje kvartal 1972 utgjorde den tariffmessige lønnsøkingen for voksne mannlige arbeidere vel 3½%, mens lønnsglidningen var vel 5%.

Det synes klart at forsøk på å gjenopprette tidligere lønnsrelasjoner spiller en viktig rolle i denne forbindelse. Systemet med fortjenesteutviklingsgaranti forsterker ytterligere denne effekten. Det er jo også slik at jo mer utpreget «lavlønnsprofil» et lønnsoppgjør har, desto sterkere prisstigningsvirkninger vil det få, fordi lavlønnsindustriene har mindre muligheter for å kompensere økte lønnsutgifter uten prisøkning.

8. Finans- og trygdepolitikken. *Disponibel realinntekt*

Enda større rolle for prisutviklingen i Norge synes finans- og trygdepolitikken å spille. Skatter og trygdepremier i prosent av bruttonasjonalproduktet har steget fra 35% i 1969 og 1970 til 38% i 1971, 40% i 1972 og vil i år nå opp på nær 42%. Det synes som om Norge dermed har passert også Nederland og Frankrike, slik at bare Sverige har et høyere forholdstall.

De økte offentlige utgiftene blir dekket gjennom økte skatter og trygdepremier. Av en samlet oppgang i konsumprisene på 26% fra 1969 til 1972 skyldes minst 7% økte indirekte skatter og 4–5% økte arbeidsgiverpremier til sosiale trygder.

Finans- og trygdepolitikkenes «stramhet» målt ved overskottet før lånetransaksjoner på offentlige budsjetter økte i fjor fra 1,9% til 2,2% av bruttonasjonalproduktet og vil i år bli av omtrent samme størrelse. Disse tallene gir likevel ikke et fullstendig bilde av

finanspolitikkenes virkninger på etterspørselen. En øking av statens virksomhet gjennom kjøp av varer og tjenester har i seg selv en sterkt aktivitetsstimulerende virkning. Skattene kan samtidig ha ført til reduksjon av sparingen, blant annet på grunn av omfordeling til fordel for de trygdete med høyere forbrukstilbøyelighet.

Økte trygdepremier og indirekte skatter fører til høyere lønnskrav. Av oppgangen i lønnskostnader i fjor på ca. 10½% pr. årsverk skyldes over 2½ prosentenheter økte trygdepremier. Denne utviklingen fortsetter i 1973 og vil føre til en øking i bedriftenes lønnskostnader pr. årsverk på omtrent 12%.

De alderstrygdetes disponible realinntekt økte med gjennomsnittlig 7% om året i perioden 1959–73 mot 2% for typiske lønntakergrupper. I de senere år er veksten for alderstrygdete også noe redusert og var i fjor vel 1%, men tallene for yrkesaktive viste da nedgang for alle grupper, økende med inntektens størrelse, slik at det fremdeles var en betydelig forskjell mellom trygdete og yrkesaktive. I de tre årene fra 1969 til 1972 steg den delen av privatforbruket som finansieres gjennom offentlige overføringer, regnet i mengde med 10% i årlig rate, mens den øvrige – privatfinansierte – del av forbruket neppe steg i det hele tatt.

Lønnsoppgjørene må delvis ses som et uttrykk for at denne utviklingen ikke blir akseptert av de yrkesaktive. De store organisasjonene som tar del i lønns- og inntektsoppgjørene, er ikke villige til å godta de konsekvenser for medlemmenes egen disponible realinntekt som må ha vært forutsetningen for Stortingets vedtak i den sosiale sektoren.

Stønadsutgiftene under pensjonsdelen i

folketrygden øker i år, blant annet på grunn av nedsatt pensjonsalder, med 22%. Utbyggingen av sykehus, høyere sykepenges osv. fører til en øking under sykedelen på 21%. Disse tallene ligger på temmelig nær det dobbelte av den nominelle veksten i bruttonasjonalproduktet.

En så sterk omfordeling av inntekter og ressursbruk kan ikke fortsette uten at det skapes en langt større forståelse og aksept av den blant de yrkesaktive. Om dette ikke er mulig, vil resultatet bli at det skapes spenningsforhold, som kan skade konkurransevnen og utenriksøkonomien, redusere bedriftssparingen ytterligere og legge alvorlige hindringer i veien for lønns- og inntektsoppgjørene. Det er jo ikke bare den sosiale sektoren, men også andre hovedsektorer som samferdsel, undervisning og forskning, miljøvern osv. som krever økt innsats.

I et foredrag som ekspedisjonssjef *Arne Øien* holdt på sosialøkonomenes høstkonferanse i fjor, viste han blant annet at en realistisk prognose basert på en oppsummering av de konkrete planer og forslag om offentlige utgifter som foreligger i departementene, og som en der regner med å få gjennomført, fører til en øking i skattene i prosent av bruttonasjonalproduktet på gjennomsnittlig $\frac{3}{4}$ prosentenheter om året fram til år 2000. I så fall vil skatter og avgifter i 1985 utgjøre 51% av bruttonasjonalproduktet og i år 2000 nå opp i hele 62%. En slik øking i skattenivået vil føre med seg alvorlige problemer i form av vridning av etterspørselen og produksjonen ut fra skatteomsyn, virkninger på mulighetene for spesialisering og arbeidsdeling i samfunnet, virkninger på arbeidsinnsatsen osv. Det kreves en sterk nedskjæring av foreliggende planer for offentlig engasjement selv for å

muliggjøre en øking av realinntekten for en typisk industriarbeiderfamilie på ca. 1% om året framover. En slik familie vil i tilfelle i år 2000 ha til rådighet en inntekt etter skatter på 32 000 kroner, regnet etter pengeverdien i dag, mot 24 000 kroner nå.

En typisk industriarbeiderfamilie hadde i 1960-årene en årlig øking i sin disponible realinntekt på over 2%. En nedskjæring av dette tallet til under halvparten synes ikke realistisk uten markerte – og lite sannsynlige – endringer i de preferanser mellom privat og offentlig forbruk som det store flertall av inntektstakere synes å ha. Det vil i tiden framover bli nødvendig å skjære ned planene for videre utbygging i sosialsektoren og i den øvrige offentlige innsats i samferdsel, undervisning, forskning osv. betydelig. Det behøver likevel neppe å føre til noe alvorlig misforhold, fordi tempoet i den økte offentlige innsats kan holdes på det relative nivå en hadde f. eks. i første halvdel av 1960-årene.

Et annet forhold som disse tallene illustrerer, er avstanden mellom de krav som stilles om økt standard i offentlig og privat konsum og ønskemål om redusert ressursbruk og industrialiseringstempo.

Utviklingen reiser også spørsmålet om hva som kan gjøres for å hindre at Storting og regjering på den ene siden og de organisasjoner som deltar i lønns- og inntektsoppgjørene på den andre siden, forfølger *innbyrdes uforenlige mål* og gjør bruk av virkemidler som i stor utstrekning motvirker hverandre. For å unngå eller begrense slike konflikter bør myndighetene kunne godta at organisasjonene får innflytelse på de vedtak som treffes når det gjelder skattlegging og bevilgninger. Organisasjonene på

sin side bor til gjengjeld kunne godta at myndighetene får innflytelse på de avtaler som treffes under lønnsoppgjørene. En slik innbyrdes påvirkning med sikte på bedre samordning både når det gjelder målsetting og virkemidler, må i tilfelle gå lenger enn, men den vil ikke være prinsipielt forskjellig fra, de påvirkningsmuligheter som faktisk har utviklet seg i etterkrigstiden.

9. Penge- og kredittpolitikken

Omfanget og sammensetningen av den totale kreditttilgangen i 1972 avvek atskillig fra den opprinnelige målsettingen, noe som i stor grad var en følge av at visse av de forutsetninger som var lagt til grunn i nasjonalbudsjettet, ikke slo til. En lavere skipsimport enn forutsatt førte til mindre kapitalinngang fra utlandet. Det var også en tendens til oppbygging av private valutabeholdninger og til endringer i betalingsmønsteret for innførsel og utførsel med større finansiering i Norge enn tidligere. Dette skyldtes i stor utstrekning renteoppgangen på de utenlandske penge- og kapitalmarkeder. Usikkerhet om kursutviklingen kan også ha spilt inn.

Redusert likviditetstilførsel gjennom Norges Banks valutatransaksjoner sammen med en likviditetsinndragning ved statens transaksjoner og en skjerping av primærreserverkravene førte til at forretningsbankenes likviditetsposisjon ble svært stram mot slutten av året. Likevel fortsatte forretningsbankenes utlån å øke langt raskere enn kredittopplegget forutsatte, slik at innenlandsk kreditttilførsel ble større enn planlagt. Utviklingen viste på nytt at bankenes egen vurdering av sitt likviditetsbehov kan skifte sterkt. Det skapte igjen problemer for den kredittpolitiske styringen.

Bankenes likviditetslån i Norges Bank kom opp i meget store beløp mot slutten av året. Det kom anmodninger til Norges Bank om å endre reglene for låneadgangen eller på annen måte å lette likviditetssituasjonen for å redusere de høye rentekostnadene som opplåningen påførte bankene. Den stramme likviditetspolitikken har imidlertid hatt det siktemål å holde tilbake veksttaket i bankenes utlån. På bakgrunn av den raske utlånsstigningen i forretningsbankene ville en lettelse i låneadgangen i Norges Bank kunne ha ført til en ytterligere overskridelse av utlånsrammen. Bankene har selv sagt seg enig i at utlånsutviklingen skal reguleres indirekte gjennom likviditeten. De bør da også sørge for å beholde en tilstrekkelig likviditetsreserve til å møte både sesongmessige bevegelser og mer tilfeldige utslag. På bakgrunn av den lagerreduksjon som skjedde i 1972 både av eksportvarer og importerte varer, kan det synes noe forbausende at forretningsbankenes utlån økte sterkere enn i 1971. Unntaket var byggelånene, hvor det var mindre vekst, mens økingen i vekselobligasjons- og gjeldsbrevlånene var nær dobbelt så stor som foregående år. Også bevilgete kassekreditter vokste raskt fram til høstmånedene.

Forklaringen på at forretningsbankenes utlån steg så raskt i 1972, må søkes i en rekke forskjellige faktorer. Det høye nivå på boligbyggingen i de senere år har ført til økt pågang i bankene etter toppfinansieringslån. Økingen i antall boliger finansiert utenfor statsbanksystemet, har også skapt behov for større og mer langvarig midlertidig finansiering inntil byggelånene kan bli konvertert til mer langsiktige pantelån i andre kredittinstitusjoner. Slike lån må nærmest betraktes som en konsekvens av de boliginvester-

inger som allerede har funnet sted. Utlånsøkningen i forretningsbankene må også ses på bakgrunn av at prisstigningen førte til økt behov for driftskapital, som i en periode med fallende eierinntekter i store deler av næringslivet i økt utstrekning må lånefinansieres.

Den sterke veksten i bevilgete kassekreditter skapte et potensielt grunnlag for kredittøkning. Men noe svakere realøkonomisk vekst med lavere industriinvesteringer enn ventet, reduksjon i detaljomsetningsvolumet og mindre press på arbeidsmarkedet enn på flere år reduserte behovet for kredittpolitiske strammingsiltak. Det samme gjaldt omleggingen i finansieringen av utenrikshandelen. En var i denne situasjonen redd for at et eventuelt forsøk på å stramme inn bankenes likviditet ytterligere eller bruke den adgang kredittloven gir til å pålegge reservekrav på utlånsøkningen i bankene, kunne føre til svekkelse av aktivitetsnivået uten nevneverdig effekt på pris- og kostnadsøkningen.

Imidlertid skjøt utlånsøkningen fra forretningsbankene overraskende fart mot slutten av året. På den tid da primærreservekravene ble hevet, med virkning fra 1. oktober og 1. november, og ytterligere tiltak ble overveid, var det ventet at forretningsbankenes utlånsøkning i 1972 ville bli på under 2 milliarder kroner. I den usikre økonomiske situasjon som forelå, fant en grunn til å godta dette. Den faktiske utlånsøkningen ble imidlertid hele 2,3 milliarder kroner, noe som kan indikere at virkemiddelbruken overfor forretningsbankene var for svak.

Nå tar det vanligvis en viss tid fra tiltak settes i verk til virkningene på utlånene viser seg. Den svake utlånsutviklingen i forretningsbankene i januar i år kan tyde på at virkningen av tilstrammingsiltakene høsten

1972 er begynt å melde seg, og at en nå er inne i en periode med lavere utlånsaktivitet.

De midler som kan overflyttes til andre land, inklusive de liberaliserte kortsiktige kreditter i samband med utførsel og innførsel, påvirkes ofte av små rentedifferanser. Slik forholdene var fram til tidlig på sommeren 1972, var det fordelaktig å holde disse midlene i Norge, dels på grunn av at internasjonale rentesatser var fallende samtidig som kortsiktige norske rentesatser forble høye, og dels på grunn av de usikre kursforholdene på de internasjonale valutamarkeder. Renterelasjonene endret seg noe i annen halvdel av 1972, og i en viss utstrekning strømmet den kortsiktige kapitalen ut igjen. De forsøk som er gjort på å innføre en mer fleksibel rentepolitikk med sikte på å påvirke de kortsiktige kapitalbevegelser mellom Norge og utlandet, har hittil ikke fort fram. Det viste seg at selv i perioder da de internasjonale rentesatser var rekordmessig lave, hadde dette ingen virkning på de norske bankers regulære utlånsrenter. Følgen var en sterk pågang fra norske bedrifter om tillatelse til låneopptak i utlandet. Fremdeles er denne pågangen kraftig, og den begrunnes av de bedriftene det gjelder, dels med vansker med å reise lån i norske banker, dels med lavere rentesatser i utlandet. Dette siste gjelder ikke bare for kortsiktige, men også for flere typer av langsiktige lån.

Obligasjonsrenten har derimot ligget lavere i Norge enn i utlandet, godt og vel 1% jevnført med euro-obligasjonsmarkedet. Det totale avtak av obligasjoner har svart bra til målsettingen etter at plasseringsplikten ble effektiv. Rentedifferansen mellom ordinære § 15-lån og stats- og statsgaranterte lån har imidlertid vært større enn det en rimelig risikovurdering burde tilsi. Som en følge av

dette ønsket de plasseringspliktige institusjoner fortrinnsvis å plassere sine midler i de høyere forrentede § 15-obligasjoner, noe som igjen førte til tendenser til rentenedgang for disse obligasjonene. Norges Bank har derfor gått inn for å justere vilkårene for statsobligasjonene gjennom en svak renteheving, slik at statsobligasjoner og ordinære § 15-obligasjoner blir mer likestilt i markedet. En slik justering er nettopp blitt gjennomført.

Virkningene av vår kredittpolitikk må i første rekke vurderes på bakgrunn av dens *realøkonomiske* resultater. I så måte synes som nevnt utviklingen å ha vært relativt tilfredsstillende i Norge både når det gjelder økonomisk vekst, stabilitet, sysselsetting og ressursallokering, selv om en må være klar over at kredittpolitikken har virket sammen med en rekke andre faktorer. Pris- og kostnadsstigningen gir grunn til større bekymring, men ville innen politisk akseptable grenser neppe kunne ha vært nevneverdig påvirket av en enda strammere kredittpolitikk. Det vil derfor være vanskelig å påvise at et annet system for styring av penge- og kredittforholdene enn det vi har gjort bruk av, ville ha ført til at den økonomiske utviklingen var blitt mer i samsvar med målsettingen.

Det blir ofte hevdet at en kan oppnå en bedre prisutvikling ved en mer systematisk og direkte styring av publikums likviditet. Et slikt utsagn skulle da bety at en burde ha ført en strammere kredittpolitikk enn den myndighetene har lagt opp til. I Norge har en som i andre land lagt til grunn bestemte forutsetninger om ressursutnyttning og prisstigning når en legger opp kredittpolitikken. En har da funnet det mest formålstjenlig å stille opp konkrete mål for til-

gangen av kreditt også av omsyn til kredittallokeringen. Alle land må på en eller annen måte virke inn på kreditt ekspansjonen, selv om tiltakene ofte forklares ut fra nødvendigheten av å holde tilbake veksten i pengemengden. Styringen av pengemengden må hovedsakelig skje ved finans- eller kredittpolitiske tiltak. Nytter en pengemengden som mål, vil en finne at vekstraten, regnet på årsbasis, har falt fra 17% i begynnelsen av 1971 til 10% i slutten av 1972. I inneværende år er vekstraten ventet å komme ned i 9–10%. Veksten i pengemengden har i de siste år vært omtrent på linje med hva en finner i de fleste øvrige vesteuropeiske land.

Den avtalte bindingen av visse av bankenes utlånsrenter ifølge renteforståelsen av 1969 har medvirket til veksten i gjeldsbrevlånenes andel av de totale utlån. Spesielt for sparebankene er det nå klart at gjeldsbrevlånene etter hvert overtar pantobligasjonenes rolle som den dominerende utlånsform. Dette er en uheldig utvikling. I forretningsbankene har vekselobligasjons- og gjeldsbrevlån blitt den viktigste utlånsform etter kassekreditt. Den relative nedgang for de andre låneformer har imidlertid vært mer jevnt fordelt.

* Behovet for økte rentemarginaler er i stor utstrekning en følge av stigningen i bankenes kostnadsnivå, ikke minst på grunn av den kostbare betalingsformidling de har påtatt seg. Det kan ikke sies å være noen rasjonell grunn til at låntakerne eller innskytterne skal betale for en sjekkbruk og giroformidling som vokser meget raskere blant annet fordi den er gratis for brukerne.

Betalingsformidlingsspørsmålene er tatt opp på generell basis i de kredittpolitiske samarbeidsorganer. En er i denne sammen-

heng blitt enig med kredittinstitusjonene om behovet for et offentlig utvalg med oppgave å vurdere betalingsformidlingssystemet slik som det er i dag, og eventuelt fremme forslag som vil effektivisere og forbedre systemet sett fra en vid samfunnsmessig synsvinkel.

De samlede utlån til boligformål utgjør omkring 34 milliarder kroner, og en større sparing i denne sektor vil være sterkt ønskelig. Det er grunn til å være tilfreds med vedtaket om at Husbanken skal påbegynne en omlegging med bedre tilpassing av avdragene etter den faktiske inntektsutviklingen. Enkelte sparebanker har innført låneformer som går lenger i denne retning. Skal en kunne redusere den såkalte «inngangsbilletten» og samtidig få til en større sparing i boligsektoren, er det nødvendig å gå videre på denne veien og normalt også stille større krav om sparing i tiden før bolig blir overtatt. Boligbeskatningskomitéen har nylig foreslått skattereformer i den retning det alt er skjedd i Sverige. Uten å ta noe standpunkt til de konkrete enkeltighetene i dette framlegget må det kunne konstateres at komitéen har gjort et nyttig og viktig arbeid. Reformen på dette området er nødvendige for å skape et skattesystem med bedre indre balanse og dermed mer rimelige fordelingsvirkninger i et samfunn med rask oppgang i priser og inntekter.

10. Bankstrukturen

Sammenslutningsprosessen i sparebankvesenet går fortsatt langsomt. Tallet på selvstendige sparebanker er 444 etter en reduksjon på 21 i 1972. Sammenslutningene har de siste årene også omfattet en del større sparebanker. En må håpe at tilrådingen fra den

Plankomitéen som Sparebankforeningen har satt ned, kan føre til en avklaring når det gjelder sparebankenes framtidige stilling i vårt bankvesen.

Forhandlingene om sammenslutning av to viktige forretningsbanker i Nord-Norge og av de to gjenværende forretningsbankene på Sunnmøre til nye distriktsbanker for Nord-Norge og for Sunnmøre har til nå ikke ført fram, trass i at alle synes å være enige om at slike sammenslutninger er prinsipielt ønskelige.

Det er grunn til å slå fast at de retningslinjer for strukturpolitikken som Stortinget har godkjent, fortsatt har full gyldighet og vil bli lagt til grunn ved behandlingen av framtidige konsesjonssøknader. Sammenslutninger som bryter med de prinsipper som er kommet til uttrykk i disse retningslinjene, kan ikke påregnes godkjent.

Konsentrasjonsprosessen i næringslivet vil fortsette og øke behovet for større bankenheter. Men det vil fortsatt være plass for et rimelig antall sterke distriktsbanker med intimt kjennskap til landsdelens særlige forhold.

11. Sluttord. Internasjonal økonomi

Utviklingen i norsk økonomi de siste årene har på nytt vist hvor sterkt Norges næringsliv er integrert i verdensøkonomien, og i hvor høy grad den økonomiske utvikling og politikk i andre land virker inn på våre egne muligheter. Det gjelder i konjunkturutviklingen, det gjelder for valutakurser og valutareform, det gjelder i handelspolitikk, skipsfartspolitik og markedsforhold, og det gjelder i forholdet til de multinasjonale konserner og til miljøvernproblemene. Et meget lite og velstående land med en relativt meget omfattende utenriksøkonomi er særlig

utsatt i så måte. Norge har 1% av Vest-Europas befolkning, 1½% av bruttonasjonalproduktet og 2½% av utførselen av varer og tjenester.

Etterkrigstiden har budt på meget gode ytre vilkår for norsk økonomi. Det henger i stor utstrekning sammen dels med en økonomisk vekstpolitikk i de ledende land, dels med et mellomfolkelig økonomisk samarbeid som har vært basert på visse spilleregler som avvikling av handelshindringer, bestevilkårsprinsippet, faste, men regulerbare valutakurser, tilstrekkelig tilgang på internasjonal likviditet og et effektivt internasjonalt kapitalmarked. Nye og mer effektive samarbeidsformer har presset seg fram, mens arbeidet i de gamle organisasjonene fra den første etterkrigstiden har blitt intensivert. Denne intensivering av samarbeidet i mer bindende former og på stadig nye områder av den økonomiske politikken og av samfunnslivet ellers er et svar på en generell utviklingstendens blant vestlige industrialiserte land. Økonomiene er etter hvert blitt så innvevet i hverandre og så utsatt for hendinger og utviklingstendenser utenfor det enkelte lands grenser at utforming av målene for den økonomiske politikken og bruk av virkemidler på rent nasjonalt grunnlag ikke løser de problemer som hvert av samfunnene står overfor.

I dag ligger en stor risikofaktor i tendensen til økte økonomiske spenningsforhold mellom USA og Japan og EF landene. De kommer blant annet til uttrykk i arbeidet med reform av det internasjonale valuta-systemet. Nøye forbundet med det og kanskje enda mer risikofylte er de handelspolitiske spenningsfaktorene. Sambandsstatene har fått det inntrykk at dets store handels-

partnere ikke gir landets utførsel av industrivarer og landbruksvarer rimelige muligheter, og at det bærer for store økonomiske byrder i andre land, blant annet til militære utgifter i Europa og til hjelpearbeidet i utviklingslandene. Kunngjøringen om devalueringen av dollaren ble ledsaget av varsler om handelspolitiske mottiltak dersom det internasjonale valutasystemet og den mellomfolkelige handelspolitikken ikke blir lagt om på en måte som hjelper til å løse landets betalingsbalanseproblemer. Samtidig varsler den amerikanske administrasjonen opphevelse av renteutjevningsskatten og andre tiltak for begrensning av kapitalutførselen fra USA. Også dette stiller andre land og verdensøkonomien framfor alvorlige problemer. I spenningsfeltet mellom disse store økonomiske grupperingene ligger det lille lands interesser utsatt til. Norge har en vital interesse i at de kommende GATT-forhandlingene fører til en gradvis eliminering av all tollbeskyttelse på industrivarer. Sammen med dette må i tilfelle gå tiltak for reduksjon eller eliminering av ikke-tollmessige handelshindringer, som har hatt en tendens til å øke i betydning gjennom de senere årene.

Konsekvensene av kravene i alle industri-landene om en sterkt økt innsats i arbeidet med energi- og andre ressursproblemer, miljøvernproblemer og u-landshjelpen kan lett bli at de store lands økonomiske politikk blir mindre generøs, mindre åpen og mindre ekspansiv enn den har vært siden den andre verdenskrigen og særlig i 1960-årene. I det nye klima har vårt land en større interesse enn noen gang før av et bredt, intenst og effektivt mellomfolkelig samarbeid for løsning av disse problemene.

Valutauro og valutapolitikk

Konsulent Alice Rostoft*)

Bakgrunn for valutakrisen

Den siste valutakrisen, som utviklet seg fra begynnelsen av februar i år og førte til kursjusteringer 13.–15. februar og i mars til flytning av flere valutaer i forhold til dollar, er en fortsettelse av de urolige valutaforhold som startet i 1971, og som førte til at det internasjonale valutasystem, Bretton Woods-systemet, brøt sammen.

Årsaken til sammenbruddet finner en i at dollarens posisjon etter hvert ble helt annerledes enn forutsatt ved inngåelsen av Bretton Woods-avtalen i 1944. Dollarens stilling var på den tiden meget sterk. Den var den vanlige oppgjørsvaluta, og da amerikanerne erklærte seg beredt til å innløse andre sentralbankers dollar-fordringer i gull, ble dollaren en nøkkelvaluta.

Dette fungerte tilfredsstillende lenge. Men i 1970 og 1971 foregikk det av forskjellige årsaker en sterk utstrømning av kortsiktig kapital fra USA til Europa. Samtidig hadde USA problemer med sin betalingsbalanse og opplevde i 1971 for første gang underskudd på varebalansen. Dette ble ansett som tegn på at dollaren var overvurdert.

De store dollar-mengdene som strømmet til Europa førte til at Vest-Tyskland og Nederland i mai 1971 erklærte sine valutaer flytende. De ville ikke lenger være forplik-

*) Alice Rostoft, cand. oecon. 1970, konsulent i Valutaavdelingen i Norges Bank.

tet til å holde sine valutaer innenfor 1% på hver side av paritetskursen som Bretton Woods-avtalen foreskrev. Dette betydde at disse land ikke lenger var forpliktet til å kjøpe dollar til laveste intervensjonskurs.

Tiltakene forsterket spekulasjonene mot dollar og førte til en enorm kapitalutgang sommeren 1971. På grunn av usikkerheten med hensyn til dollaren var det stigende ønske i andre land om å konvertere sine dollar-tilgodehavender til andre reserve-media, som for eksempel gull.

Alt dette resulterte i at president Nixon 15. august 1971 kunngjorde blant annet følgende tiltak: Opphevelse av USA's frivillige tilsagn om å innløse dollar-fordringer i gull, importavgift på 10% og pris- og lønnsstopp.

Nixons tiltak førte til at de fleste medlemsland i Valutafondet erklærte at de ikke kunne opprettholde dollar-kursen på sin valuta, og de lot sine valutaer flyte. Det var internasjonal enighet om nødvendigheten av en regulering av kursforholdene så USA kunne bli kvitt sitt underskudd på betalingsbalansen. Amerikanerne ville at andre land skulle skrive opp sine valutaer i forhold til gull og dollar, slik at dollaren beholdt sin gullverdi, men de andre landene ville ikke ta belastningen ved amerikanernes betalingsbalanseproblemer alene.

Løsningen på den akutte krisen fant sted utenfor de vanlige internasjonale organer. På møtet mellom de 10 største industri-

land, den såkalte 10-landsgruppen, i Washington 17. og 18. desember ble det oppnådd enighet om nye kursforhold mellom disse lands valutaer. Blant annet ble gullprisen oppskrevet fra 35 dollar til 38 dollar pr. unse, noe som innebar en devaluering av dollaren med 7,89%. Samtidig oppskrev andre land sine valutaer i forhold til gull og SDR, slik at den effektive nedskrivning av dollaren ble ca. 10% i gjennomsnitt. Det ble uttrykt håp om at dette ville bety en forbedring av USA's driftsbalanse på 8–12 milliarder dollar. USA's importavgift ble også opphevet. Videre ble det besluttet å utvide de tillatte svingningsmarginer til 2,25% på hver side av pariteten eller sentralkursen.

10-landsgruppens beslutninger resulterte i at også en lang rekke andre land endret sine valutakurser. Blant annet devaluerte de nordiske land sine valutaer med 1% i forhold til SDR.

Kursjusteringene ga en foreløpig løsning på valutakrisen, men at de ikke betydde noen endelig løsning på valutaproblemene, så en i den etterfølgende tid. Japanske yen var blitt revaluert med 7,65% i forhold til SDR, men likevel viste Japans handelsbalanse betydelige overskudd, og valutaen var i hele 1972 utsatt for sterkt press. En annen utsatt valuta var engelske pund. Ved valutaoppjøret i Washington hadde England opprettholdt sin kurs i forhold til SDR, altså var engelske pund blitt oppskrevet med 8,57% i forhold til dollar. Dette viste seg å være i dårlig samsvar med pundets stilling. Valutaen ble utover våren 1972 utsatt for sterkt press, og i juni måtte de engelske myndigheter la pundet flyte. De var ikke lenger bundet av EF-avtalen som foreskrev maksimale kurssvingninger på 2,25% mellom de deltakende land, eller av IMF-av-

talens svingningsmarginer på 2,25% på hver side av sentral- eller paritetskursen.

Tidlig i 1973 ble det ny uro på valutafronten. På grunn av italiensk lires svake stilling på valutamarkedene og den store utgangen av kapital fra landet, innførte de italienske myndigheter den 22. januar en todeling av valutamarkedet. På det offisielle marked, hvor de fleste løpende transaksjoner fant sted, ble valutakursene kontrollert, mens de fikk flyte fritt på det finansielle marked, hvor kapitaltransaksjonene foregikk.

Samtidig var det sterk spekulasjon om oppskrivning av sveitsiske francs og stor pågang for å få vekslet dollar i sveitserfrancs. Den 23. januar kunngjorde nasjonalbanken i Sveits at den ikke lenger ville være forpliktet til å kjøpe dollar på nedre intervensjonspunkt, det vil si at kursen på sveitserfrancs ble gjort flytende.

Tallene for USA's betalingsbalanse, som ble offentliggjort i slutten av januar, var skuffende. Mens underskuddet på driftsbalansen, det vil si balansen for varer og tjenester, renter og stønader, var 2,8 milliarder dollar i 1971, var det, til tross for devalueringen, økt til 8,5 milliarder i 1972. Anslagene for 1973 var også lite oppmuntrende, nemlig et underskudd på 5,75 milliarder dollar. Disse tallene førte til ny mistillit til dollar, og de som satt med dollartilgodehavender, forsøkte å kvitte seg med dem.

På grunn av flytende kurser i Sveits og England og flytende valutamarked for finansielle transaksjoner i Frankrike, Belgia og Italia, var det ikke særlig gode utsikter til kursgevinster ved å plassere dollar i disse lands valutaer. «Spekulantene» vendte seg derfor mot Tyskland. Store mengder dollar

strømmet til landet. Det ble satt i verk ulike tiltak for å stanse dollar-tilstrømningen, men tiltakene strakk ikke til. På én uke i begynnelsen av februar måtte Bundesbank kjøpe om lag 6 milliarder dollar, og i hele februar ble det kjøpt 8,65 milliarder dollar.

Denne nye valutakrisen fant også en løsning utenfor de vanlige internasjonale organer. Etter møter mellom USA, Frankrike, Tyskland, Japan og Storbritannia ble det 13. februar i år kunngjort at dollaren igjen var devaluert. Denne gang ble dollarkursen skrevet ned med 10%, det vil si at gullprisen økte fra 38 dollar til 42,22 dollar pr. unse. I tillegg var japanske yen gjort flytende. Som følge av disse tiltakene lot Italia også den kommersielle lire flyte.

Ved de første kursnoteringene etter devalueringen av dollaren lå kursen på japanske yen i forhold til dollar 16% over nivået før 13. februar, sveitserfrancs lå 13% over, engelske pund 5% over og italienske lire 2% over.

I denne situasjon måtte norske myndigheter avgjøre hvordan kursen på norske kroner skulle plasseres i valutabildet. Kronekursen var på grunn av vedtakene 13. februar allerede endret i forhold til flere av våre viktigste handelspartnere. Av stor betydning for avgjørelsen om kronens kurs var det at svenskene ville devaluere sin krone med 5% i forhold til SDR, mens danskene ville opprettholde sin kronekurs.

Fastsettelse av kronens verdi

Norges konkurransemessige stilling har i etterkrigstiden ikke av indre årsaker utviklet seg slik at vi selv har tatt skrittet til en endring av kronens paritet. De kursendringer vi har foretatt, har derfor vært en reaksjon

på andre lands valutakursjusteringer. Med vår store utenrikshandel, nesten 50% av nasjonalproduktet, er det åpenbart at endringer i vårt konkurranseforhold overfor utlandet får store konsekvenser, ikke bare for betalingsbalansen, men for vår økonomi i det hele. I en situasjon med justering av ett eller flere, for oss viktige, lands valuta-pariteter vil norske myndigheter måtte ta standpunkt til hvordan de vil plassere den norske kronen i valutabildet.

En endring i kursforholdet mellom to eller flere av våre handelspartnere vil få konsekvenser for Norge, uansett hva en fra norsk side gjør. Endringer i ytre kursforhold vil få virkninger på norske forhold innenfor 4 områder:

Prisutviklingen

Driftsbalansen overfor utlandet (import-eksport)

Inntektsfordelingen mellom næringer, bedrifter og personer

Formues/gjeldsfordelingen

På alle disse områder har de norske myndigheter visse målsettinger. Når myndighetene skal avgjøre hva som skal gjøres med kronekursen, må de vurdere hvilke virkninger ulike kursalternativer får for disse forskjellige områdene. Virkningene må ses i sammenheng med hvilken vekt en i den aktuelle økonomiske situasjon vil legge på de ulike målsettingene.

Vi vil nå se nærmere på hvordan de forskjellige områdene påvirkes av endrede kursforhold, og spesielt legge vekt på situasjonen for Norge etter valutatiltakene 13. februar.

Virkingen på prisutviklingen. Prisstigningen er blitt et økende problem for myndig-

hetene i Norge og de fleste andre europeiske land. I et flertall av de vestlige industriland ble det over de to siste år registrert en oppgang i konsumprisen på 10–15%. I Norge hadde en i samme periode en prisstigning på vel 13%.

I denne situasjon var det rimelig at det ved fastsettelse av kronkursen ble tatt spesielt hensyn til virkningen på prisutviklingen. Særlig ble det lagt vekt på at en nå står like foran et nytt lønnsoppgjør hvor lønnstakerne vil kreve en viss kompensasjon for prisstigningen.

Det var beregnet at de foretatte kursendringer og uendret kronkurs i forhold til SDR i realiteten ville bety en oppskrivning av kronen på 3–3½% når man la sammensetningen av Norges utenrikshandel til grunn. Dette ville bety en viss demping av prispresset, altså ville en uforandret kronkurs bety noe mindre prisstigning enn en ellers ville ha fått. Ved en reell oppskrivning av kronen vil vi betale færre norske kroner for samme mengde importvarer som før; det vil si at vår import blir billigere målt i norske kroner. Virkningen på konsumprisindeksen får man ved at importerte forbruksvarer blir billigere, samt at norskproduserte varer også blir billigere i den grad prisen avhenger av prisen på importerte råvarer og investeringsvarer. Gjennom nedgangen i importvareprisen kan også importavhengige eksportvarer bli rimeligere. Generelt kan vår konkurransemessige stilling forbedres ved at det innenlandske prispresset dempes.

Virkingen på driftsbalansen. Kursforholdet mellom norske kroner og andre valutaer vil også påvirke Norges driftsbalanse. En faktisk devaluering av valutaene i USA, England, Sverige og Canada i forhold til

norske kroner vil umiddelbart bety at vår konkurransestilling overfor disse landene svekkes. Dette gjelder både for vår eksport til landene og vår import fra dem, samt for andre markeder hvor norsk produksjon selges i konkurranse med deres varer.

Vår varehandel (eksport + import) med disse landene utgjorde i 1972 over 45% av vår samlede varehandel, og en svekkelse av Norges konkurransestilling vis-a-vis disse land kan gi store utslag på vår driftsbalanse.

Når et fremmed land devaluerer sin valuta, vil norske produkter bli dyrere i dette landet, og landets produkter vil bli billigere i Norge. Vanligvis vil dette føre til at etterspørselen etter norske varer avtar i utlandet, mens etterspørselen etter de utenlandske varer øker i Norge. En slik virkning vil medføre en svekkelse av Norges driftsbalanse.

Hvor store utslagene på driftsbalansen blir, avhenger av hvor følsom for prisendringer etterspørselen er etter våre eksportvarer på disse landenes markeder og etter disse landenes eksportvarer på det norske marked. Det har avgjørende betydning i hvilken grad de norske produsentene kan kompensere for prisendringene ved å redusere produktprisen, målt i norske kroner.

Endringer i kursforholdene vil også kunne påvirke vår konkurransemessige stilling på 3. lands markeder. Her vil prisen på norske produkter bli høyere enn prisen på det devaluerende lands produkter. Hvis vi konkurrerer med dette lands produkter, kan den utenlandske devaluering medføre redusert eksport fra Norge.

Motsatte resonneringer gjør seg gjeldende når andre land revaluerer i forhold til den norske krone. I februar gjaldt dette Japan og Sveits, men virkningen på vår driftsbalanse vil ikke bli særlig betydnings-

full, da vår varehandel med disse landene utgjør under 4%. Større virkninger vil revaluering av tyske mark gi fordi vår handel med Vest-Tyskland ligger på 14% av vår samlede varehandel.

Virkingen på inntektsfordelingen. Endringer i valutakurser betyr at inntektsforholdet mellom de produsenter eller næringer som hovedsakelig får sine inntekter i en valuta som devalueres, og de som får sine inntekter fra en valuta som revalueres, endres.

Devaluering av dollar og uendret kronkurs betyr at hver dollar koster færre norske kroner. Følgelig blir de inntekter som er fastsatt i dollar, lavere – målt i norske kroner. Norge har en stor netto dollarinnngang, særlig fordi skipsfarten har sine største inntekter i denne valuta. Norges Rederforbund har beregnet at devalueringen av dollar på 10% isolert vil gi et tap for skipsfartsnæringen på mellom én og halvannen milliard kroner. Andre næringer som har størstedelen av sine inntekter bundet i dollar, er treforedlingsindustrien og fiskefilet- og fiskehermetikkindustrien.

Endringer i kursforholdene ute vil også påvirke inntektsfordelingen mellom skjermede og konkurranseutsatte næringer. Etter 13. februar var valutaen til flere av våre viktigste handelspartnere devaluert i forhold til norske kroner, og vi vil se nærmere på hvordan dette har påvirket forholdet mellom eierinntektene i skjermede og konkurranseutsatte næringer.

Skjermede næringer er ikke utsatt for nevneverdig konkurranse fra utlandet, og en reell oppskrivning av kronen behøver ikke få noen særlig virkning for disse næringer. I den utstrekning deres produkter har en viss importandel, vil imidlertid produksjonskost-

nadene synke ved den utenlandske devalueringen. Dette kan medføre nedgang i produktprisen eller økning i eierinntektene.

Situasjonen er annerledes for konkurranseutsatte næringer. De importkonkurrerende næringer vil etter en utenlandsk devaluering stå overfor en situasjon hvor deres konkurrenters produkter er blitt billigere målt i norske kroner. Så lenge etterspørselen etter produktene avhenger av prisen, vil dette føre til en vridning av etterspørselen mot de utenlandske produktene.

Eksportnæringenes produkter vil få høyere pris i et devaluerende land, målt i landets valuta, hvis kronkursen holdes uendret. Hvis etterspørselen etter det norske produktet er følsom for prisendringer, vil dette bety en nedgang i etterspørselen.

Også på tredje lands markeder vil norske eksportører merke nedgang i etterspørselen etter sine produkter hvis deres konkurrenter devaluerer sin valuta.

For å opprettholde sin konkurransemessige stilling må de norske produsentene som konkurrerer med devaluerende land, holde uforandret pris i utenlandsk valuta i utlandet og redusere prisen i Norge. Lavere produktpris kan oppnås gjennom en senkning av produksjonskostnadene ved å øke produktiviteten f. eks. ved nyinvesteringer eller ved å øke andelen av importerte innsatsvarer fra de devaluerende land. Her kan vi altså få en vridning i etterspørselen fra norske til utenlandske varer for bruk i produksjonen.

De fleste produsentene har imidlertid i dag bare den muligheten å redusere eierinntektene hvis de skal kunne senke produktprisene. Dette bekreftes av omtalen om utviklingen i eierinntektene i Aukrust-utvalgets rapporter. Utvalget har også beregnet

hvordan eierinntektene vil utvikle seg i 1973 når det ikke er tatt hensyn til valutakursendringer.

Ifølge Aukrust-utvalgets beregninger blir det nedgang for eierinntektene i konkurranseutsatte næringer (utenom fiske) fra 1972 til 1973. Dette skyldes forutsetningen om at produktprisene ikke vil øke eller bare øke moderat mens kostnadene vil øke sterkt.

For sjofarten er det ikke forutsatt noen forbedring av fraktmarkedet fra 1972 til 1973, og sammen med økte kostnader vil dette sannsynligvis føre til fall i eierinntektene også i 1973. Importkonkurrerende næringer må regne med betydelig svakere stigning i produktprisene fra 1972 til 1973 enn fra 1971 til 1972. På grunn av den sterke økning i omkostningene forventes dette å føre til nedgang i eierinntektene i 1973 etter oppgangen i 1972.

For andre eksportkonkurrerende næringer ventes produktprisene å stige noe igjen i 1973 etter fallet i 1972. På grunn av kostnadsutviklingen regner en imidlertid ikke med at dette vil bety noen forbedring av eierinntektene.

De utenlandske devalueringer kan altså bety ytterligere nedgang i eierinntektene i de konkurranseutsatte næringer hvis den norske kronens paritet ikke blir endret. Industrien har beregnet sine tap ved devalueringen av dollar, pund og svenske kroner til mer enn 700 mill. kroner. Særlig er situasjonen blitt vanskelig for treforedlingsindustrien. Den hadde på forhånd store struktur- og markedsproblemer, og ved de siste valutakursjusteringer ble de største konkurrentenes valutaer devaluert. Treforedlingsindustrien har beregnet et tap på 200 mill. kroner ved at kronkursen ikke ble

endret. Oppgang eller nedgang i eierinntektene vil også bety at inntektsfordelingen mellom lønnstakere og eiere endres – forutsatt at lønnsinntektene i vesentlig grad er uavhengig av bedriftsoverskudd.

Virkingen på formues/gjeldsfordelingen. En paritetsendring vil umiddelbart få virkninger for dem som har gjeld eller fordringer i de aktuelle valutaer. De som sitter med dollargjeld, vil få sin gjeld redusert med 10% målt i norske kroner hvis kronen beholder sitt forhold til SDR uforandret. Tilsvarende vil de som sitter med dollarfordringer, få tap målt i norske kroner.

De motsatte virkninger får en når det gjelder gjeld eller fordringer i en valuta som revalueres, som f. eks. japanske yen. Både yen-tilgodehavender og -gjeld vil øke målt i norske kroner.

Den norske offisielle valutareserven består i det alt vesentlige av dollarfordringer, og devalueringen av dollar i februar betydde et tap for Norges Bank på ca. 740 mill. kroner. Også i andre sektors valutabeholdninger utgjør dollar den største delen. Den nest største valutaen her er tyske mark, mens engelske pund og japanske yen følger deretter.

Den norske lånegjeld består også hovedsakelig i dollar. Vi har imidlertid også gjeld av betydning i sveitsiske francs, svenske kroner og tyske mark, samt i engelske pund. Valutakursendringene i februar økte gjelden i sveitserfrancs regnet i norske kroner, mens den reduserte gjelden i svenske kroner og engelske pund.

Den offentlige forvaltning har overveide sin gjeld i valutaer som er blitt devaluert. Den samlede obligasjonsgjeld i dollar er på over 3,5 milliarder kroner, og av

dette har statsforvaltningen 1,1 milliarder, kommunalforvaltningen 1 milliard, offentlige foretak 1,2 milliarder og statsbankene 350 millioner. I tillegg til dette sparer Norge en del i obligasjonsgjeld til Sverige.

Sluttvurdering. I tillegg til virkningene på norsk økonomi måtte Regjeringen ved sin beslutning ta et visst hensyn til EF-samarbeidet på det valutamessige området som vi hele tiden hadde deltatt i. Flertallet her hadde valgt å holde uendret kurs i forhold til SDR. Videre var forutsetningen for at devalueringen av dollaren skulle ha den rette effekt, at ikke andre land i stor utstrekning fulgte dollaren.

Som kjent la Regjeringen, og de fleste instanser som uttalte seg, størst vekt på hensynet til prisutviklingen. Det ble besluttet å holde kursen på kronen uforandret i forhold til SDR, og samtidig antydte Regjeringen visse kompensasjoner for de næringer som ble hardest rammet av dollardevalueringen.

Avgjørelsesprosessen ved fastsettelse av kursen på norske kroner

Avgjørelsen om en endring i kronens paritet blir tatt av regjeringen. Før en bestemmelse tas, konsulterer regjeringen en rekke organer som til sammen representerer både de politiske partier, valutaekspertisen og næringslivet.

Ved utenlandske kursjusteringer som har betydning for Norge, kontakter handelsministeren sjefen for Norges Bank, finansministeren og eventuelt statsministeren. Disse har uformelle drøftinger om hva som bør gjøres med kursen på norske kroner og kon-

sulterer også sine kolleger i de andre nordiske land.

Valutarådet og Direksjonen for Norges Bank kommer inn i bildet ved sine tilrådinger, og Rådet for internasjonalt økonomisk samarbeid fremmer også sine synspunkter angående kronens fremtidige kurs.

Valutarådet består av representanter for Norges Bank, Statsministerens kontor, Utenriksdepartementet, Finansdepartementet, Handelsdepartementet og Industridepartementet. Rådet lar utarbeide valutariske beredskapsrapporter hvor sannsynlige utenlandske valutatiltak blir vurdert og deres virkninger på den norske økonomi analysert. Når Valutarådet skal gi en tilråding om hvilken kronkurs som bør fastsettes, støtter det seg til disse rapportene. Ved kursoppjøret i februar ble imidlertid ikke Valutarådets medlemmer enige om noen tilråding.

Flertallet i Direksjonen for Norges Bank tilrådde i februar opprettholdelse av kronkursen.

Utsiktene fremover

Devalueringen av dollar i februar vil etter OECD's beregninger føre til at USA i 1975 får et betydelig overskudd på driftsbalansen. At disse utsiktene ikke betyr ro på valutamarkedene, så vi av begivenhetene i mars. Bare 17 dager etter kursjusteringene oppsto nytt press mot dollar, og flere europeiske sentralbanker, blant dem Norges Bank, måtte igjen gå til støttekjøp. 1. mars utgjorde de samlede støttekjøp i Vest-Europa 3,5 milliarder dollar, og valutabørsene ble stengt igjen.

Denne gang ble avgjørelsen om hvilke tiltak som skulle settes i verk, tatt av EF's Ministerråd. Det ble 11. mars besluttet at

verdien av tyske mark skulle skrives opp med 3% i forhold til SDR samt at seks av EF-valutaene skulle flyte i forhold til dollar, men med faste kurser seg imellom. Disse landene skulle altså ikke lenger være forpliktet til å kjøpe dollar når dollarkursen sank til laveste intervensjonspunkt etter IMF-avtalen. De tre EF-landene som allerede hadde flytende kurser, Italia, England og Island, skulle foreløpig ikke delta i den felles flytingen.

Norske myndigheter måtte nå ta stilling til hvordan de skulle stille seg; om kronen skulle devalueres eller om man fremdeles skulle delta i EF's valutasystem og flyte mot dollar. Valutarådet og Direksjonen for Norges Bank anbefalte uendret kurs på kronen i forhold til SDR og deltakelse i EF-systemet. I Rådet for internasjonalt økonomisk samarbeide gikk imidlertid flere av representantene for næringslivet inn for at man benyttet anledningen til å skrive ned kronen.

Regjeringen la igjen størst vekt på prisstabiliteten og hensynet til det forestående lønnsoppgjør og bestemte at kronens kurs skulle holdes uendret, og at man skulle anmode om å få delta i EF's valutaordning. Også Sverige har sluttet seg til denne ordningen, mens f. eks. Sveits og Østerrike lar sine valutaer flyte fritt.

Hvorvidt de siste tiltakene betyr at en kan vente seg mer stabile forhold på valuta-

markedene i tiden fremover, er det vanskelig å si noe sikkert om. Kanskje får vi ikke noen bedring av valutaforholdene før vi har fått et nytt valutasystem, og *det* vil sannsynligvis ikke skje før tidligst i 1975.

I Rådet for internasjonalt økonomisk samarbeid sitter representanter for de store næringsorganisasjonene og partene i arbeidslivet. De fleste representantene i Rådet la ved kursjusteringsrunden i februar avgjørende vekt på hensynet til prisutviklingen og anbefalte opprettholdelse av kronens paritet. Norges Industriforbund og Norges Rederforbund la imidlertid størst vekt på vår konkurransemessige stilling og anbefalte at kronen skulle nedskrives.

Før Regjeringen tar sin avgjørelse, orienteres også Finanskomitéen og Utenrikskomitéen i Stortinget hvor regjeringen også får de forskjellige politiske partiers synspunkter.

Når Regjeringen i statsråd har avgjort kronens fremtidige kurs og eventuelt nye intervensjonskurser, blir melding om avgjørelsen sendt til forskjellige organer.

Det internasjonale valutafond blir meddelt kursen på norske kroner målt i SDR og om våre intervensjonskurser overfor dollar. Likeledes får utenlandske senralbanker oppgitt våre intervensjonskurser overfor ulike valutaer. Det blir også sendt melding til innenlandske banker om den nye kronekursen, og hvilke kurser Norges Bank kjøper og selger utenlandsk valuta til.

Småmyntene forsvinner – litt historikk

Direktør Arne Bakken*)

Lov av 16. mars 1973 fastlegger i § 1 at

«Mynt med pålydende verdi 1 og 2 øre opphører å være lovlig betalingsmiddel fra 1. januar 1974. Utmynting av 1- og 2-ører opphører straks.»

Med dette avsluttes en nesten hundreårig historie for disse valører som har vært fremstilt fra 1876 og ut året 1972. Navnet øre har imidlertid en meget «lengre» historie. Den gammelnorske eyrir (plur. aurar) kan føre sine aner tilbake til den romerske aurens (av aurum = gull), som var en gullmynt med vekt ca. 8 g.

Selv om 1- og 2-ører nå skal ut av omsetningen, vil øren fremdeles bli brukt som verdi-enhet. Dette at 1-øren bare er en verdienhet uten at den fremstilles som en mynt, er ikke noe nytt i ørens historie, for i tiden fra rundt år 1200 og til rundt år 1400 var øren en verdienhet, mens 1-øres mynt ikke ble preget.

Myntsystemet i denne perioden var basert på 1 mark = 8 aurar = 24 ertoger = 240 penninger. 1 mark var 211–212 g sølv, slik at en eventuell øre-mynt ville veid ca. 26 g. Så store mynter ble ikke fremstilt den gang, idet de pregede mynter var penninger (vekt ca. 1 g), delvis også ½-penninger og ¼-penninger.

Senere, omkring år 1400, ble dette myntsystem avløst av det «lybske» system:

*) *Arne Bakken*, sivilingeniør NTH 1938, direktør ved Den Kongelige Mynt, Kongsberg.

1 mark = 16 skilling = 192 penninger, hvorav 1 mark var 233 g sølv og øren falt ut som myntenhet.

Fra denne tid og frem til år 1875 ble øren ikke brukt som enhet i vårt myntsystem. I Sverige derimot hadde man øren som enhet, og den ble også preget som mynt i årene 1522 til 1778 og videre fra 1855 av. Den hadde da en verdi lik 1/400 av 1 riksdaler.

Ved midten av forrige århundre hadde vi følgende myntsystem i Skandinavia:

Norge – 1 specidaler = 5 ort = 120 skillinger, laveste nominal ½skilling (dvs. laveste utmyntede verdi).

Sverige – 1 riksdaler specie = 128 skillinger banko, laveste nominal ½ skilling.

Danmark – 1 rigsdaler = 96 skillinger, laveste nominal ½ skilling.

Disse myntsystem var basert på sølvmyntfot.

I Europa hadde man i disse årene en tendens til å gå over til metrisk system, videre til å skifte fra sølvmyntfot til gullmyntfot og dessuten til et bredere internasjonalt samarbeide og regionale ordninger. At sølvmyntfoten ble erstattet med gullmyntfot, skyldtes at sølvprisen var usikker og synkende som følge av økningen i verdensproduksjonen.

Disse forhold førte for Norges vedkommende til at vi skrittvis kom frem til Lov om Pengevæsenet av 17. april 1875. Med den fikk vi vår nåværende metriske myntrekke med krone som grunnenhet og med øre som 100-dels enhet. Gullmyntfoten var allerede blitt innført i 1873. Ved Kgl. res. av 17. april 1875 tiltrådte vi videre den skandinaviske myntkonvensjon som Sverige og Danmark hadde inngått to år tidligere.

Den nye metriske mynttrekken var felles for de tre nordiske land, med omregningsforhold 1 krone = $\frac{1}{4}$ norsk speciedaler = $\frac{1}{4}$ svensk riksdaler = $\frac{1}{2}$ dansk rigsdaler.

Loven om pengevæsenet bygget på innstilling av 1872 fra en internordisk komité. Komitéen foreslo at den nye regningsenhet – kronen – skulle ha verdi som den laveste regningsenhet i bruk i Norden, nemlig den svenske «Riksdaler svensk riksmünt» (tilsvarende $\frac{1}{4}$ riksdaler specie) og dermed var kronens og ørens verdi angitt.

Både 1- og 2-øres mynt (og også 5-øres mynt) var forutsatt fremstilt i en bronselegering som var blitt anvendt i Sverige fra 1855 og også i Frankrike over en årrekke. I Norge hadde skillemynten vært av koppar inntil den nå ble erstattet av en mere slitesterk bronselegering.

1-øren og 2-øren fikk noenlunde tilsvarende dimensjoner som den svenske $\frac{1}{2}$ og 1 skilling, dvs. 16 mm diameter, 2 g vekt, resp. 21 mm diameter og 4 g vekt.

Helt siden 1875 er 1- og 2-øren blitt fremstilt med de dimensjoner og den legering som er angitt ovenfor, med unntak for 1. og 2. verdenskrig, da disse valører ble fremstilt i jern.

Tabellen nedenfor viser mengden av 1- og 2-ører i sirkulasjon, angitt i mill. stk. og i tonn.

Myntsirkulasjon

År	1 ore		2 ore	
	mill. stk.	tonn	mill. stk.	tonn
1914	57,0	114,0	16,8	67,8
1939	142,5	285,0	54,8	219,2
1972	453,6	917,2	211,7	846,8

Tallene i tabellen er basert på regnskap over antall mynt utlevert fra Norges Bank med fradrag for mynt returnert samme sted. Beregningen tar ikke hensyn til de myntmengder som faller ut av den aktive sirkulasjon ved tap, ved brann, forlis, nedsmeltning (selv om den er ulovlig) osv., videre ved lagring hos samlere i inn- og utland, i skuffer, hvelv og liknende. Siden tallene gir akkumulerte oppgaver over en 98 års periode, vil nok tapsprosenten være stor.

Man kan likevel bli forbauset over at tallene i tabellen er så store. Regnet gjennomsnittlig, gir de 30 ett- og to-ører pr. nordmann ved utgangen av 1914, 67 i 1939 og hele 170 ved siste årsskifte.

Behovet for 1- og 2-ører har til tross for dette økt kraftig i de senere år og medført følgende utmynting i 1972:

1-ører	21,1 mill. stk. (42,2 tonn) eller 5 stk. pr. innb.
2-ører	15,9 —»— (63,6 tonn) eller 4 stk. pr. innb.

Det kan ha en viss interesse å si noen ord om de pregutgaver vi har hatt for 1- og 2-øren i de siste 100 år.

1875-utgaven ble benyttet fra 1876 til 1902. 1- og 2-ørene hadde likt preg. Pregestemplene ble gravert av gravør *Wilhelm Kullrich*, Berlin.

Myntens advers: Riksvåpenet mellom Ocr og II.

Myntens revers: Valørtallet omfattet av ekekrans med årstall og DKM's merke.

1905-utgaven ble benyttet fra 1906 til 1907. Pregutformingen var den samme som for 1875-utgaven, bortsett fra at riksvåpenet (med ny utforming av *Eilif Peterssen*) er plassert mellom H og VII.

1907-utgaven ble benyttet fra 1909 til 1952 med avbrudd under 2. verdenskrig. 1- og 2-øren hadde likt preg. Preget var utformet av en komité med direktør *Henrik A. Grosch* som formann, mens billedhugger *Torbjørn Alvsaker* utførte modellarbeidet.

Myntens advers: Kronet monogram med kantomskrift: KONGERIKET NORGE.

Myntens revers: Valørangivelse med årstall og DKM's merke plassert mellom 3 stk. treenighets-symboler. Dette symbol var blant annet anvendt på penninger preget under *Harald Hårdråde*.

1941-utgaven, okkupasjonsmynt, ble benyttet fra 1941 til 1945 for 1-øren og fra 1943 til 1945 for 2-øren. 1- og 2-øren hadde likt preg bortsett fra verdiangivelsen.

Myntens advers: Riksvåpenet uten krone med NORGE over og mellom to St. Olavs kors. Riksvåpenet ble utformet etter den offisielt godkjente modell gitt ved kgl. resolusjon av 19. mars 1937. Modellen var basert på et omfattende arbeide av professor *Halvdan Koft* og førstearkivar *Hallvard Trætteberg*. Advers ble tegnet av ingeniør *Ragnvald Støren*, Kongsberg, og modellarbeidet utført av justermester ved DKM, *Edvard Eriksen*.

Myntens revers: Tilsvarende som for utgave 1908.

1950-utgaven ble benyttet fra 1952 til 1957. 1- og 2-øren hadde likt preg.

Myntens advers: Kronet monogram mellom delt årstall.

Myntens revers: Valørangivelse mellom treenighets-symboler, over NORGE, under ØRE og DKM's merke. Design- og modellarbeidet ble utført av myntgravør *Øivind Hansen*.

1958-utgaven ble benyttet fra 1958 til 1972. Denne utgaven ble innført etter at *Olav V* besteg tronen den 21. september 1957. Myntene ble utformet i samarbeide mellom Finansdepartementet og professor *Per Palle Storm*. 1- og 2-ørens advers ble utformet etter utkast av myntgravør *Øivind Hansen*.

1- og 2-øren har samme advers: Kronet monogram.

1-ørens revers: Ekorn, til venstre DKM's merke og årstall, under NORGE/DKM's merke.

2-ørens revers: Orrhane, til høyre 2 ØRE, over årstall, under NORGE/DKM's merke.

Når nå 1- og 2-ører ikke lenger blir gangbar mynt fra kommende årsskifte, vil forhåpentlig en god del av dem bli returnert til Norges Bank. Ved Den Kongelige Mynt på Kongsberg kan de gjenoppstå som nyslåtte og gyldige 5-ører.

I Sverige ble småmyntene avskaffet ved lov av 17. desember 1970. Etter denne opphørte 1- og 2-ører å være gyldig betalingsmiddel fra 1. juli 1972. Men i realiteten skjedde utskillingen tidligere. Allerede på vårparten 1972 ble avrundingsreglene i stor utstrekning praktisert, og småmyntene ble sjeldnere å se. Den gamle, store 5-øren av til-

svarende størrelse som den norske ble ugyldig samtidig med 1- og 2-ørene. I stedet fikk man en ny og mindre 5-øre. Innlevering av myntene skjedde i en langt større grad enn ventet. Alt i alt hadde man ventet at rundt 5% av 1-ørene og 8% av 2-ørene ville bli returnert til Sveriges Riksbank. Ved

utgangen av oktober 1972 var hele 9,4% av 1-ørene kommet i retur og 13,5% av 2-ørene.

Det er selvsagt å håpe at returprosenten vil ligge høyere i Norge enn i Sverige. Noen samlerverdi vil myntene neppe få, – dertil er det preget for mange av dem.

Noen synspunkter på norsk betalingsformidling

Konsulent Per Steina*)

De forskjellige betalingsinstrumenters andel av den totale omsetning i Norge har i løpet av de siste 10 år vært gjenstand for en betydelig endring. Selv om det statistiske grunnlaget for å foreta en analyse av denne utvikling ikke er særlig godt, vet man at sjekk- og girotjenestene har stått for det meste av veksten i omsetningen og nå dekker det alt vesentlige av betalingsformidlingen etter omsetningsverdi. Med utgangspunkt i oppgaver fra 1970 har en således grovt kunnet anslå at sjekkenes andel av den samlede betalingsformidling utgjorde om lag 32%, mens det tilsvarende tall for bankgiro var 13%, for postgiro 45% og for sedler og mynt 8%.

Når det gjelder antall transaksjoner i betalingsformidlingssystemet, kan man imidlertid regne med at sedler og mynt fortsatt har en dominerende plass. Transaksjonsveksten ved sjekk, bankgiro, postgiro og inkasso viste i perioden 1966–70 en årlig vekstrate på om lag 11% (sedler og mynttransaksjoner samt inn- og uttak og overføringer ved andre innskuddsformer enn folio og kassekreditt i bankene og Postsparebanken er ikke medregnet).

Et viktig spørsmål innen betalingsformidlingen er om sammensetningen av betalingsinstrumentene er noenlunde «optimal» i den forstand at de totale samfunnsmessige kost-

*) Per Steina, cand. oecon. 1966, konsulent i Pengepolitisk avdeling i Norges Bank.

nader ikke blir for høye, samtidig som behovet for effektive og tidsmessige betalingsinstrumenter i en moderne økonomi er tilfredsstillt. Det er i denne forbindelse en vanlig oppfatning at oppgjør i sedler og mynt er blitt skjøvet noe til side, og at bruken av de dyrere betalingsformene, særlig sjekk, har antatt et for stort omfang. At dette forhold også kan ha økonomisk betydning, kan illustreres ved å nevne at sjekk- og girosystemet må antas å ha kostet over 100 mill. kroner i 1970.

Det forhold at betalingsformidlingstjenestene stort sett er blitt tilbudt som gratistjenester fra de betalingsformidlende institusjoner, har utsatt bankenes fortjenestemarginer for et betydelig press. For å få et mer fullstendig bilde av den inntektsbelastning som betalingsformidlingen påfører bankene, må imidlertid kostnadstallene for betalingsformidlingen vurderes mot andre inntekter og utgifter i bankene som blant annet knytter seg til forvaltningen av de innestående midler på de aktuelle sjekk- og girodisponible kontomasser.

Det som i det hele tatt har gjort det mulig for bankene å mestre behandlingen av disse store transaksjonsmassene, er de kontinuerlige bestrebelsene i retning av elektronisk databehandling og annen rasjonaliseringsvirksomhet av bankenes konteringsrutiner. Denne utviklingen, og da særlig i retning av økt bruk av kommunikasjonstek-

nikk i den elektroniske databehandlingen, må ventes å fortsette i tiden fremover.

Utviklingen av betalingsformidlingsapparatet har tradisjonelt foregått i finansinstitusjonenes egen regi uten særlig koordinering fra myndighetenes eller andres side. Riktignok har det lenge vært ført forhandlinger om et nærmere samarbeide mellom Postgiro og bankgiro, men disse har ikke ført frem. En kan derfor si at utviklingen på dette området stort sett har vært dominert av bedriftsøkonomisk optimalisering, kanskje særlig av hensyn til konkurransen mellom de enkelte kredittinstitusjoner innbyrdes og mellom grupper av kredittinstitusjoner. På bakgrunn av det betydelige økonomiske omfang som produksjon av betalingsformidlingstjenester har fått, og videre den betydning disse tjenester har for viktige funksjoner i næringslivet og for enkeltpersoners økonomi, burde det være på sin plass å ta opp til vurdering visse spørsmål om betalingsformidlingssystemets tjenlighet i sin alminnelighet og spesielt spørsmålet om den utvikling det tas sikte på fremover, er i overensstemmelse med almenhetens interesser.

Planene for den videre utvikling er dessverre relativt lite kjent. De informasjonen man har fra presse og andre kilder, kan kort oppsummeres i følgende punkter:

- Med en forutsatt fordobling i transaksjonsmengden fram til 1977 og en fire-dobling frem til 1981, opplyser de tre største forretningsbankene at de vil investere 125 mill. kroner i EDB-utstyr i perioden 1973-81. Investeringene vil etter alt å dømme dels skje i regi av forretningsbankenes datasentral, IDA, og dels i form av egne innkjøp av kom-

muniksjonsutstyr som plasseres i den enkelte bank.

- Sparebankene har tatt sikte på et omfattende EDB-samarbeide i sparebankenes datasentral, Fellesdata, trolig ved anvendelsen av moderne kommunikasjontechnik på linje med den forretningsbankene planlegger å ta i bruk.
- Forretningsbanker og sparebanker har etablert Bankenes Betalingsentral med sikte på utvikling av felles girotjeneste. Den tekniske gjennomføring skal skje i forretningsbankenes og sparebankenes datasentraler og skal være klar for markedsføring i løpet av sommeren 1973.
- Postverket har på sin side nylig forhandlet om leveranse av et stort EDB-system som må antas å bli benyttet til ytterligere rasjonalisering og utbygging av postgirotjenesten.

På bakgrunn av de betydelige omveltninger som må ventes å skje innen betalingsformidlingssystemet i 70 årene, vil det være av interesse å ta opp en rekke sentrale problemstillinger innen dette området til nærmere prøving. Som eksempel på slike problemstillinger kan nevnes:

Priser/gebyrer

Prissettingen av betalingsformidlingstjenester bør fortrinnsvis foretas slik at ikke andre sentrale rente- og gebyrsatser i bankene blir forrykket og dermed medføre en kostnadsovervelting f. eks. til ulempe for sparekunder og andre innskytere. Den bør heller ikke være slik at kostnadene ved opplåning øker.

Prissettingen av betalingsformidlingstjenester bør medvirke til å hindre at et betalingsinstrument benyttes i et urasjonelt omfang. Dette kan langt på vei oppnås ved et generelt gebyr på sjekk- og girotjeneste, alternativt et gebyr på transaksjoner under en viss beløpsgrense. Det mest hensiktsmessige og allokeringssmessig nøytrale vil trolig være en gebyrpolitikk hvor omkostningene ved betalingstransaksjonen i det alt vesentlige dekkes av gebyrinntekten.

Krav til hensiktsmessighet

Betalingsformidlingstjenestene bør være enkle og anvendelige, slik at ikke bedrifter eller privatpersoner blir fristet til å sitte med kontantbeholdninger utover en rimelig transaksjons- eller husholdningskasse. Systemene bør videre legges opp slik at alle med et reelt behov for betalingsformidlingstjenester kan få tilfredsstillende dette, selv om ikke de som etterspør tjenestene betraktes som «spesielt attraktive bankkunder». Det bør også legges vekt på at tjenestene så vidt mulig letter kundenes oversikt over sine økonomiske disposisjoner. Systemet bør ikke stimulere til privatøkonomisk uheldige disposisjoner.

Sikkerhetsproblemet

Systemutformingen må stille strenge krav til sikkerhet. Mulighetene for straffbare handlinger bør reduseres så langt som mulig både innen finansinstitusjonene, internt i bedriftskundenes organisasjoner (underslag) og blant personkunder (sjekkmisbruk og sjekksvindel).

Rasjonell ressursanvendelse

Betalingsformidlingstjenestene bør utføres slik at totalkostnadene ikke blir unødige høye. I denne forbindelse bør spesielt vurderes funksjonsdelingen og koordineringen av de to separate girosystemer som stort sett dekker samme behov.

Faren for overinvestering i betalingsformidlingssektoren er til stede hvis institusjonene hver for seg bygger på for optimistiske kalkyler for transaksjonsveksten i årene fremover. Dette er særlig aktuelt fordi en i de siste år har hatt en introduksjonsperiode for bruk av lønnskonto, noe som naturlig har medført en sterk vekst i sjekk-omsetningen. Ettersom markedet for lønnskotokunder mettes, må en kunne regne med at transaksjonsveksten avtar. Til dette kommer spørsmålet om hvilke virkninger en eventuell innføring av gebyr på sjekk- og girotransaksjoner vil få. En har i dag anslått at om lag halvparten av sjekkmengden skrives ut på transaksjoner under kr. 100,-, dvs. transaksjoner som sannsynligvis vil foregå ved hjelp av kontanter dersom publikum er tilstrekkelig prisbevist og kjent med gebyrsetting av sjekk og giro. Et annet moment i denne sammenheng er innføring av massekonteringsopplegg. Dette vil føre til en sterk reduksjon i ekspedisjonsbehovet ved at transaksjonene stort sett bare vil foregå ved maskinell overføring mellom konti.

I forbindelse med moderne kommunikasjonssystemer (dokumentløse transaksjoner) bør det legges vekt på mest mulig rasjonell utnyttelse av Televerkets linjenett. Dette vil trolig bli en knapphetsfaktor i utviklingen av slike systemer.

Standarder av teknisk og systemmessig art bør utvikles i fellesskap blant finansinstitu-

sjonene og gjøres obligatoriske som offisiell norsk standard.

Konkurransen mellom betalingsformidlere

I tillegg til de konkurransemessige aspekter i forbindelse med en nærmere definert funksjonsdeling mellom bankene og postgirosentralen kommer også spørsmålet om konkurransemessige virkninger internt i bankgruppene. Vil f. eks. den sterke konsentrasjonen av EDB-systemene til Oslo-Bergen-området for bankenes vedkommende virke diskriminerende overfor distriktsbankene – bl. a. ved høyere omkostninger og forsinkede transaksjoner?

Et annet aspekt er hensynet til de lokale datasentraler som i dag betjener en rekke av bankene ute i distriktet. Dersom en ytterligere konsentrasjon av bankenes konterings- og betalingsformidlingsrutiner finner sted, vil en ikke ubetydelig del av disse sentralers arbeidsoppgaver falle bort. Dette spørsmål har stått sentralt i EDB-debatten i bankvesenet de siste årene.

Virkningene på kapitalstrømmene

Vårt nåværende kjennskap til kapitalstrømmene i betalingsformidlingssystemet er begrenset. Men en må kunne gå ut fra at det finner sted en ikke ubetydelig kapitaloppsamling i forbindelse med betalingsformidlingen, jfr. den sterke forvaltningsveksten i postgiroen. Uenigheten om hvorledes den oppsamlede kapital bør forvaltes, har utvilsomt virket bremsende på de bestrebelse som har vært foretatt med sikte på å få i stand en koordinering av bank- og postgiro-systemene.

Innen banksystemet har kapitaloppsamlingen og -fordelingen vært ansett som et ar-

gument mot en ytterligere sentralisering av avregningssystemet. Det system som eksisterer i dag, er i prinsippet et sentralisert opplegg, men de mindre bankene benytter svært ofte en mellomregningsbank. Prinsippet om gjensidighet i bankenes kontohold med hverandre blir slett ikke alltid fulgt i de mindre bankene, som ofte sitter med en relativt stor nettobalanse mot sin avregningsbank. For å belyse forholdene nærmere og vurdere konsekvensene av omlegging til et elektronisk kommunikasjonssystem, vil en nærmere analyse og vurdering av disse forholdene måtte foretas.

Overgangen til mere automatisert avregning vil videre redusere den kapitalflyt som eksisterer i systemet til enhver tid i dag.

Kredittpolitiske og samfunnsøkonomiske aspekter

Det rår blant fagøkonomer svært ulike oppfatninger om pengemengdens betydning som virkemiddel i den økonomiske politikk. Selv om en i Norge hittil ikke har tillagt styring av pengemengden noen viktig rolle, bør en ikke se bort fra at en mer bevisst planlegging av pengesirkulasjonen vil kunne bli aktuell på et senere tidspunkt som et ledd i den økonomiske politikk. Spesielt er dette forhold av betydning i de tilfellene moderne teknikk vil kunne påvirke pengenes omløpshastighet, priser og andre forhold av betydning for etterspørselen etter varer og tjenester.

Offentlig komité om betalingsformidling

Utviklingen av betalingsformidlingstjenestene har lenge foregått i finansinstitusjonenes egen regi uten særlig aktiv medvirk-

ning fra myndighetenes side. I historisk perspektiv har imidlertid forsyningen av betalingsmidler vært en viktig offentlig oppgave, og visse utviklingstrekk ved betalingsformidlingen i de senere år har aktualisert behovet for et sterkere offentlig engasjement i denne sektor.

Betalingsformidlingsproblematikken har ved flere anledninger vært drøftet i de kre-

dittpolitiske samarbeidsorganene hvor det er oppnådd enighet om at det burde nedsettes et offentlig utvalg til vurdering av betalingsformidlingssystemet. Samtidig ble Norges Bank anmodet om, i samarbeid med representanter for bankforeningene, å utarbeide forslag til mandat for et slikt utvalg. Mandatforslaget ble oversendt Finansdepartementet 2. mars i år.

Tabelloversikt

- 1 Norges Banks balanse
- 2 Norges Banks innenlandske utlån fordelt på låntakere
- 3 Utenriksregnskap for Norge
- 4 Norges totale gull- og valutabeholdninger
- 5 Salgskurser for en del valutaer på Oslo Børs
- 6 Bankenes likviditet. Endringsanalyse
- 7 Forretningsbankenes balanse
- 8 Forretningsbankenes utlån til publikum
- 9a Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter
- 9b Forretningsbanker. Bevilget kassekreditt og byggelån
- 10 Forretningsbankenes likviditet
- 11 Sparebankenes balanse
- 12 Sparebankenes utlån til publikum
- 13a Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter
- 13b Sparebanker. Bevilget kassekreditt og byggelån
- 14 Sparebankenes likviditet
- 15 Balanseutdrag for private finansieringsselskaper
- 16 Balanseutdrag for livsforsikringsselskaper
- 17 Balanseutdrag for skadeforsikringsselskaper

- 18 Balanse for statsbanker
- 19 Balanse for kredittforeninger o. l.
- 20 Nettoemisjoner av norske ihendehaverobligasjoner fordelt på långivere
- 21 Kreditt-tilførsel til private og kommuner
- 22a Endringer i publikums likviditet
- 22b Sammensetningen av publikums likviditet

Standard tegn

.. Oppgave mangler.

Tabell 1. Norges Banks balanse (Mill. kroner)

	Balanse pr. 1/1 1973	Endringer				Siste 12 mndr. pr. 31/1-73	
		1/1—31/1		1/1—		Beløp	%
		1972	1973	1972	1973		
<i>Aktiva:</i>							
Offisielle gull- og valuta- reserver	8 831	284	29			872	11,0
Norske statskasseveksler	155	÷ 57	52			155	*)
Norske ihendehaver- obligasjoner	848	÷ 5	÷ 7			÷ 3	+0,4
Utlån til forretnings- og sparebanker	61	÷ 61	÷ 818			30	96,8
Statens konsoliderte konto	5 430	0	0			0	0
Andre aktiva	1 739	÷ 558	÷ 624			+ 2	+ 0,2
Aktiva i alt	17 044	÷ 397	÷ 1 368			1 031	6,4
<i>Passiva:</i>							
Sedler og mynt i omløp	8 725	÷ 317	÷ 455			619	7,6
Statens konti	1 749	÷ 676	÷ 1 110			598	52,0
Andre offentlige konti	1 657	393	÷ 234			115	7,5
Folioinnskudd fra forret- nings- og sparebanker	232	0	÷ 25			232	*)
Utenlandske krone- innskudd m. v.	97	40	÷ 45			÷ 29	+23,0
Skattefrie fondsav- setninger	1 241	÷ 144	7			÷ 106	÷ 7,9
Andre passiva	3 343	307	26			÷ 398	÷ 10,6
Passiva i alt	17 044	÷ 397	÷ 1 368			1 031	6,4

*) Over 100%.

Tabell 2. Norges Banks innenlandske utlån fordelt på låntakere (Mill. kroner)

Låntakere	Balanse pr. 31/1 1973	Endringer				Siste 12 mndr. pr. 31/1-73	
		1/1—31/1		1/1—		Beløp	%
		1972	1973	1972	1973		
Forretningsbanker	33	÷ 69	÷ 830			20	*)
Sparebanker	28	8	12			10	55,6
Kredittforeninger o. l.	25	÷ 42	÷ 24			25	*)
Kommuner og kommune- foretak	1	0	0			0	0
Næringsmiddelindustri	48	÷ 1	3			13	37,1
<i>Herav:</i>							
Fisketilvirkning ¹⁾	46	÷ 2	2			13	39,4
Annen industri	1	÷ 1	0			÷ 3	÷ 75,0
Varehandel	18	÷ 2	2			5	38,5
I alt	154	÷ 107	÷ 837			70	83,3

Fotnote: Se siste side.

*) Over 100%.

Tabell 3. Utenriksregnskap for Norge (Mill. kroner)

	1/12—31/12		1/1—31/12		Siste 12 mndr. pr. 31/12
	1971	1972	1971	1972	1972
Eksport av varer	1 519	1 616	16 317	18 226	18 226
Import av varer	÷ 2 396	÷ 2 217	÷ 25 362	+ 25 751	+ 25 751
Varebalansen	÷ 877	÷ 601	÷ 9 045	+ 7 525	+ 7 525
Eksport av nye skip	280	231	1 060	1 316	1 316
Rederienes nettoimport av skip	÷ 242	87	÷ 2 969	÷ 1 236	÷ 1 236
Nettovalutafrakter	685	715	7 675	7 515	7 515
Reisetrafikk, netto	÷ 12	÷ 24	33	÷ 34	÷ 34
Andre tjenester, netto	16	52	381	239	239
Vare- og tjenestebalansen	÷ 150	460	÷ 2 865	275	275
Rente- og stonadsbalansen	÷ 80	÷ 110	÷ 745	+ 1 050	÷ 1 050
Driftsbalansen	÷ 230	350	÷ 3 610	÷ 775	÷ 775
Langsiktige kapitaltransaksjoner, netto:					
Offentlig forvaltning	÷ 92	÷ 43	1	184	184
Finansinstitusjoner	÷ 24	99	96	296	296
Offentlige foretak	31	33	158	93	93
Rederier ¹⁾	133	+ 284	746	75	75
Direkte investeringer i Norge	219	102	1 153	1 168	1 168
Direkte investeringer i utlandet	÷ 39	÷ 5	÷ 231	3	3
Lån til utlandet	÷ 70	÷ 29	÷ 101	+ 177	÷ 177
Annet	254	÷ 23	635	332	332
Grunnbalansen	182	200	÷ 1 153	1 199	1 199
Endringer ikke forårsaket av transaksjoner	÷ 319	38	182	570	570
Endring i totale netto gull- og valutabeholdninger (økning ÷)	416	÷ 61	647	÷ 1 186	÷ 1 186
«Uforklart differanse»	÷ 257	÷ 205	364	÷ 412	÷ 412
Andre kortsiktige kapitaltransaksjoner, netto	÷ 22	28	÷ 40	÷ 171	÷ 171

Fotnoter: Se siste side.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 4. Norges totale gull- og valutabeholdninger (Mill. kroner)

	Balanse pr. 31/12	Endringer				
		1/1—31/12		1/12—31/12		Siste 12 mndr. pr. 31/12
		1971	1972	1971	1972	1972
<i>Norges Banks netto gull- og valuta- beholdninger (a÷b)</i>	8 660	÷227	÷ 29	1 879	1 071	1 071
a) Offisielle gull- og valutareserver	8 802	÷225	8	1 885	1 127	1 127
<i>Herav:</i>						
Gull	247	÷ 5	7	72	8	8
Reserveposisjon i IMF	497	5	0	÷ 403	52	52
Spesielle trekkrettigheter i IMF	634	4	1	202	238	238
Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	7 424	÷229	0	2 014	829	829
b) Utenlandske kroncinnskudd i Norges Bank	142	2	37	6	56	56
<i>Herav:</i>						
Banker	97	÷ 5	35	12	58	58
Andre innskytere	44	7	2	÷ 6	÷ 2	÷ 2
<i>Forretnings- og sparebankers netto Valutabeholdninger (a÷b)</i>	÷ 1 337	÷ 84	185	÷1 270	÷ 88	÷ 88
a) Bankinnskudd i utlandet	1 083	191	283	÷ 860	÷ 85	÷ 85
b) Kortsiktig gjeld til utlandet	2 420	275	98	410	3	3
<i>Norges Banks og forretnings- og sparebankers netto gull- og valuta- beholdninger</i>	7 323	÷311	156	609	983	983
<i>Andre sektors netto valuta- beholdninger (a÷b)</i>	785	÷105	÷ 95	÷1 256	203	203
a) Bankinnskudd i utenlandsk va- luta og utenlandske verdipapirer	2 487	÷ 66	÷ 32	÷ 460	364	364
<i>Herav:</i>						
Rederier	1 490	÷ 10	÷ 30	÷ 313	117	117
Forsikringsselskaper	760	÷ 29	8	53	115	115
Handels- og industriselskaper o. a.	237	÷ 27	÷ 10	÷ 198	132	132
b) Kortsiktige valutalån fra utlandet	1 702	39	63	796	161	161
<i>Totale netto gull- og valuta- beholdninger</i>	8 108	÷416	61	÷ 647	1 186	1 186

Tabell 5. Salgskurser for en del valutaer notert på Oslo Børs

	100 Danske kr.	100 Svenske kr.	1 £	1 U.S. \$	1 Canadisk \$	100 Tyske mark	100 Schw. frs.	100 Gylden	100 Belgiske frs.	100 Franske frs.	100 Lite
Sentralkurs ¹⁾	95,2056	131,1592	17,31589	5,98086	6,67387	212,402	173,05703	204,8075	14,8282	129,90187	1,14280
1968 Gjennomsnitt	95,6518	138,5376	17,1125	7,1497	6,6399	179,329	165,9251	197,7625	14,3459	144,565	1,1493
Høyest	96,10	138,90	17,24½	7,15¼	6,68	180,35	166,80	198,95	14,43½	145,65	1,153
Lavest	95,15	138,25	17,03	7,14½	6,56½	178,05	164,55	196,40	14,22½	143,90	1,146
1969 Gjennomsnitt	95,2343	138,499	17,089	7,1505	6,6436	..	166,0720	197,5795	14,2908	..	1,14231
Høyest	95,60	139,05	17,16½	7,16	7,12½	195,25	166,85	199,45	14,45	144,80	1,149
Lavest	94,80	138,15	17,01½	7,14	6,66	177,80	165,00	196,00	14,20½	128,20	1,138
1970 Gjennomsnitt	95,4872	138,0836	17,1277	7,1508	6,8618	196,3492	166,1543	197,9911	14,4293	129,5443	1,1427
Høyest	95,65	138,85	17,22	7,16	7,12½	197,35	166,85	199,25	14,45	129,90	1,153
Lavest	95,35	137,35	17,03	7,13	6,66	194,00	165,15	196,85	14,38	128,75	1,138
1971 Gjennomsnitt	95,078	137,864	17,172	7,024	6,961	202,311	171,141	201,554	14,503	129,691	1,1389
Høyest	95,70	138,85	17,29½	7,15¼	7,13½	210,70	176,00	208,00	14,98½	129,85	1,152
Lavest	93,35	135,80	16,91	6,70	6,71	196,15	165,65	197,85	14,28	122,20	1,118
1972 Gjennomsnitt	95,0685	138,8190	16,4822	6,5943	6,6616	206,9772	172,9671	205,6454	15,0086	130,9345	1,1326
Høyest	97,25	140,50	17,42	6,73¼	6,77¾	209,85	176,45	210,65	15,28	132,65	1,144
Lavest	93,45	137,25	15,32	6,51	6,57½	204,35	169,85	203,00	14,85½	128,65	1,122
1973 Januar											
Høyest	97,35	140,45	15,62	6,65¼	6,69	208,40	181,75	207,60	15,11½	131,20	1,145
Lavest	95,95	139,20	15,55½	6,54	6,54¾	206,50	175,90	205,00	14,98	129,45	1,127
28. februar	97,25	134,50	14,85	5,98	6,02¼	210,65	190,95	209,55	15,12½ ¹⁾	132,35 ¹⁾	1,063 ¹⁾

Fotnoter: Se siste side.

Tabell 6. Bankenes likviditet. Endringsanalyse (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel +/inndragning ÷	1/1—31/1		1/1—		Siste 12 mndr.
	1972	1973	1972	1973	pr. 31/1-73
1. Staten og andre offentlige konti	447	866			÷ 862
2. Publikums kassehold (oppgang ÷)	357	539			÷ 571
3. Norges Banks andre transaksjoner enn kreditt til banker ¹⁾ og kjøp av valuta fra banker	210	÷ 40			474
4. Likviditetsvirkning ved «ytre» faktorer i alt (1+2+3)	1 014	1 365			÷ 959
5. Bankenes nettosalg av valuta til Norges Bank	÷ 39	85			857
6. Bankenes likviditetslån i Norges Bank	÷ 62	÷ 817			31
7. Endring i «sjekker under forsendelse m. v.» i Norges Bank	÷ 292	÷ 494			11
A. Primærlikvider (4+5+6+7)	621	139			÷ 60
<i>Herav:</i>					
Folio i Norges Bank ²⁾	132	÷ 26			÷ 380
Statskasseveksler ³⁾	447	154			282
Kassebeholdning	39	84			48
Postgiro	3	÷ 73			÷ 10
B. Pliktige primærreserver ⁴⁾	19	47			726
C. Disponible primærreserver (A÷B)	602	92			÷ 786
8. Bankenes nettokjøp av valuta fra Norges Bank	39	÷ 85			÷ 857
9. Lån i utlandet	÷ 174	÷ 144			1
10. Tilførsel av valuta fra andre norske sektorer	÷ 68	÷ 20			727
D. Innskudd i utenlandske banker (8+9+10)	÷ 203	÷ 249			÷ 129
E. Overskuddsreserver (C+D)	399	÷ 157			÷ 915
F. Likviditetslån (Lån i Norges Bank og innskudd fra og lån i utenlandske banker)	÷ 283	÷ 910			144
G. «Frie» likvider (E÷F)	682	753			÷ 1 059
«Frie» likvider pr. utgangen av perioden:					
Mill. kroner	85	÷ 974			
I prosent av forvaltningskapitalen	0,2	÷ 1,8			

Fotnoter: Se siste side.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 7. Forretningsbankenes balanse (Mill. kroner)

	Balanse pr. 31/1 1973	Endringer					
		1/1—31/1		1/1—		Siste 12 mndr. pr. 31/1-73	
		1972	1973	1972	1973	Beløp	%
<i>Aktiva:</i>							
Primærlikvider	2 171	453	÷ 211		÷ 30	÷ 1,4	
Statsobligasjoner	3 518	170	315		666	23,4	
Statsgaranterte ihendehaver- obligasjoner	1 088	4	0		224	25,9	
Andre norske ihendehaver- obligasjoner	1 181	136	43		334	39,4	
Innskudd i forretnings- og sparebanker	1 004	226	÷ 142		÷ 200	÷ 16,6	
Innskudd i utenlandske banker	828	÷ 201	÷ 247		÷ 130	+ 13,6	
Lån til utlandet	386	÷ 20	÷ 22		57	17,3	
Utlån til publikum	19 081	÷ 86	÷ 247		2 167	12,8	
Øvrige aktiva — en bloc- avskrivninger	1 722	58	÷ 120		÷ 160	÷ 8,5	
Aktiva i alt	30 979	740	÷ 631		2 928	10,4	
<i>Passiva:</i>							
Innskudd fra publikum i norske kroner	20 767	610	517		2 467	13,5	
Innskudd fra publikum i utenlandsk valuta	953	÷ 99	100		÷ 57	+ 5,6	
Innskudd fra forretningsbanker	1 123	44	÷ 345		÷ 60	÷ 5,1	
Innskudd fra sparebanker	1 836	142	41		155	9,2	
Lån i Norges Bank	35	÷ 69	÷ 831		22	*)	
Utenlandske innskudd og lån i utlandet	1 967	÷ 196	÷ 121		89	4,7	
Annen gjeld	1 535	346	91		169	12,4	
Øvrige passiva	2 763	÷ 38	÷ 83		143	5,5	
Passiva i alt	30 979	740	÷ 631		2 928	10,4	
<i>Spesifikasjoner:</i>							
Fordringer på utlandet	1 726	÷ 121	÷ 292		÷ 65	+ 3,6	
Gjeld til utlandet	2 249	÷ 92	÷ 188		65	3,0	
Garantier	7 628	129	175		1 025	15,5	

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

*) Over 100%.

Tabell 8. Forretningsbankenes utlån til publikum (Mill. kroner)

	1972			1973		
	Månedlig utlånsokning	Kumulert utlånsokning		Månedlig utlånsokning	Kumulert utlånsokning	
		Faktiske tall	Sesong-korrigerede tall		Faktiske tall	Sesong-korrigerede tall
Januar	÷ 86	÷ 86	23	÷ 247	+ 247	+ 60
Februar	365	279	224			
Mars	479	758	358			
April	205	963	500			
Mai	234	1 197	535			
Juni	446	1 643	839			
Juli	÷ 289	1 354	959			
August	261	1 615	1 140			
September	450	2 065	1 302			
Oktober	61	2 126	1 667			
November	263	2 389	1 868			
Desember	÷ 61	2 328	2 328			

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 9a. Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter

Ved utgangen av måneden	Pantelån	Norske vekslers	Vekslobl. og gjeldsbrevlån	Kassekreditt	Byggelån	Andre utlån i n. kr.	Utlån i utenl. valuta	Utlån til publ. i alt
<i>1971 - Desember</i>								
Mill. kr.	1 286	1 986	5 216	5 194	2 731	223	364	17 000
Andel av total i %	7,6	11,6	30,7	30,6	16,1	1,3	2,1	100
<i>1972 - Januar</i>								
Mill. kr.	1 286	1 890	5 285	5 145	2 731	226	351	16 914
Andel av total i %	7,6	11,3	31,2	30,4	16,1	1,3	2,1	100
<i>1972 - Desember</i>								
Mill. kr.	1 360	1 964	6 610	5 859	2 970	256	309	19 328
Andel av total i %	7,0	10,2	34,2	30,3	15,4	1,3	1,6	100
<i>1973 - Januar</i>								
Mill. kr.	1 361	1 891	6 677	5 671	2 943	244	294	19 081
Andel av total i %	7,1	9,9	35,0	27,9	15,4	1,3	1,6	100
<i>Endring i perioden</i>								
1972 Januar	0	÷ 96	69	÷ 49	0	3	÷ 13	+ 86
1973 Januar	1	÷ 73	67	÷ 188	÷ 27	+ 12	+ 15	+ 247
1972 Januar/ 1973 Januar/								

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 9b. Forretningsbanker. Bevilget kassekreditt og byggelån

	Bevilget (Mill. kroner)		Utnyttingsgrad i %	
	Kassekreditt	Byggelån	Kassekreditt	Byggelån
1971 Desember	8 817	4 797	58,9	56,9
1972 Januar	9 061	4 736	56,8	57,7
Desember	10 046	5 104	58,3	58,2
1973 Januar	10 105	5 053	56,1	58,2
<i>Endring i perioden</i>				
1972 Januar	244	÷ 61	÷ 2,1	0,8
1973 Januar	59	÷ 51	÷ 2,2	0
1972 Januar/ 1973 Januar/				

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 10. Forretningsbankenes likviditet (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Innskudd i utenl. banker (1)	Innskudd i spare- banker (2)	Primær- likvider (3)	Pliktige primær- likvi- der ¹) (4)	Lån i Norges Bank (5)	Innskudd fra og lån i utenl. banker (6)	«Frie» likvider (1+2+3÷4÷5÷6)	
							I alt (7)	I % av forv.kap. (8)
1971 Desember	1 159	246	1 748	1 607	82	1 682	÷ 218	÷ 0,8
1972 Mars	880	242	1 562	1 657	97	1 450	÷ 520	÷ 1,8
Juni	932	259	1 508	1 732	312	1 434	÷ 779	÷ 2,6
September	900	248	1 527	1 769	141	1 451	÷ 686	÷ 2,3
Desember	1 075	351	2 382	2 463	866	1 667	÷ 1 188	÷ 3,8
1972 Januar	958	234	2 201	1 615	13	1 462	303	1,1
1973 Januar	828	241	2 171	2 506	35	1 575	÷ 876	÷ 2,8
Februar								
Mars								
April								
Mai								
Juni								
Juli								
August								
September								
Oktober								
November								
Desember								
<i>Endring i perioden</i>								
1972 Januar	÷ 201	÷ 12	453	8	÷ 69	+ 220	521	1,9
1973 Januar	÷ 247	÷ 110	÷ 211	43	+ 831	+ 92	312	1,0
1972 Januar/ 1973 Januar/								

Fotnote: Se siste side.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 11. Sparebankenes balanse (Mill. kroner)

	Balanse pr. 31/1 1973	Endringer					
		1/1—31/1		1/1—		Siste 12 mndr. pr. 31/1-73	
		1972	1973	1972	1973	Beløp	%
<i>Aktiva:</i>							
Primærlikvider	771	÷ 4	23			÷ 85	÷ 9,9
Statsobligasjoner	2 204	÷ 11	0			206	10,3
Statsgaranterte ihendehaverobligasjoner	1 594	12	÷ 2			251	18,7
Andre norske ihendehaverobligasjoner	1 418	43	÷ 4			250	21,4
Innskudd i forretningsbanker	1 911	113	69			196	11,4
Innskudd i sparebanker	354	32	÷23			÷ 4	÷ 1,1
Utlån til publikum	15 516	7	54			1 469	10,5
Øvrige aktiva — en bloc avskrivninger	223	÷ 23	÷59			÷ 17	+ 7,1
Aktiva i alt	23 991	169	58			2 266	10,4
<i>Passiva:</i>							
Innskudd fra publikum	21 997	200	159			2 120	10,7
Innskudd fra forretnings- og sparebanker	546	21	÷34			28	5,4
Øvrige passivaposter	1 448	÷ 10	÷67			118	8,9
Passiva i alt	23 991	169	58			2 266	10,4
<i>Spesifikasjoner:</i>							
Fordringer på utlandet	37	÷ 3	÷ 1			6	19,4
Gjeld til utlandet	113	÷ 3	0			6	5,6
Garantier	307	6	2			42	15,8

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 12. Sparebankenes utlån til publikum (Mill. kroner)

	1972			1973		
	Månedlig utlåns- økning	Kumulert utlånsøk.		Månedlig utlåns- økning	Kumulert utlånsøk.	
		Faktiske tall	Sesong-korrigerede tall		Faktiske tall	Sesong-korrigerede tall
Januar	7	7	106	54	54	145
Februar	130	137	226			
Mars	174	311	358			
April	133	444	500			
Mai	121	565	597			
Juni	210	775	795			
Juli	30	805	883			
August	80	885	976			
September	183	1 068	1 124			
Oktober	÷ 5	1 063	1 127			
November	179	1 242	1 341			
Desember	180	1 422	1 422			

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 13a. Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter

Ved utgangen av måneden	Pantelån	Norske vekslers	Vekselobligasjons- og gjeldsbrevlån	Kassekreditt	Byggelån	Andre utlån	Utlån til publikum i alt
<i>1971 - Desember</i>							
Mill. kroner	5 687	277	4 785	1 202	2 046	43	14 040
Andel av total %	40,5	2,0	34,1	8,6	14,5	0,3	100
<i>1972 - Januar</i>							
Mill. kroner	5 687	264	4 799	1 197	2 054	46	14 047
Andel av total %	40,5	1,9	34,2	8,5	14,6	0,3	100
<i>1972 - Desember</i>							
Mill. kroner	5 910	283	5 620	1 390	2 213	46	15 462
Andel av total %	38,2	1,8	36,4	9,0	14,3	0,3	100
<i>1973 - Januar</i>							
Mill. kroner	5 922	275	5 656	1 384	2 233	46	15 516
Andel av total %	38,2	1,8	36,4	8,9	14,4	0,3	100
<i>Endring i perioden</i>							
1972 Januar	0	÷ 13	14	÷ 5	8	3	7
1973 Januar	12	÷ 8	36	÷ 6	20	0	54
1972 Januar/ 1973 Januar/							

Tabell 13b. Sparebanker. Bevilget kassekreditt og byggelån

	Bevilget (Mill. kroner)		Utnyttingsgrad i %	
	Kassekreditt	Byggelån	Kassekreditt	Byggelån
1971 Desember	1 833	3 254	65,6	62,9
1972 Januar	1 827	3 229	65,5	63,6
Desember	2 154	3 434	64,5	64,4
1973 Januar	2 166	3 406	63,9	65,6
<i>Endring i perioden</i>				
1972 Januar	÷ 6	÷ 25	÷ 0,1	0,7
1973 Januar	12	÷ 28	÷ 0,6	1,2
1972 Januar/ 1973 Januar/				

Tabell 14. Sparebankenes likviditet (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Innskudd i uten- landske banker (1)	Innskudd i forret- nings- banker (2)	Primær- likvider (3)	Pliktige primær- likvider ¹⁾ (4)	Lån i Norges Bank (5)	Innskudd fra og lån i uten- landske banker (6)	«Frie» likvider (1+2+3 ÷ 4 ÷ 5 ÷ 6)	
							I alt (7)	I % av forv.kap. (8)
1971 Desember	7	1 602	860	787	9	4	1 669	7,7
1972 Mars	6	1 730	718	621	18	2	1 813	8,2
Juni	13	2 029	355	193	16	2	2 186	9,6
September	9	1 620	673	612	41	3	1 646	7,1
Desember	8	1 842	748	629	12	4	1 953	8,2
1972 Januar	5	1 715	856	798	18	3	1 757	8,1
1973 Januar	6	1 911	771	633	26	3	2 026	8,4
Februar								
Mars								
April								
Mai								
Juni								
Juli								
August								
September								
Oktober								
November								
Desember								
<i>Endring i perioden</i>								
1972 Januar	÷ 2	113	÷ 4	11	9	÷ 1	88	0,4
1973 Januar	÷ 2	69	23	4	14	÷ 1	73	0,2
1972 Januar/ 1973 Januar/								

Fotnote: Se siste side.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 15. Balanse for private finansieringsselskaper (Mill. kroner)

	Balanse pr. 31/12 1972	Endringer					
		4. kvartal		1.—4. kvartal		Siste 12 mndr. pr. 31/12 72	
		1971	1972	1971	1972	Beløp	%
<i>Aktiva:</i>							
Bankinnskudd	154	6	25	7	34	34	28,3
Utlån til publikum ¹⁾	2 082	35	÷ 1	199	142	142	7,3
Utlån til andre sektorer	997	124	144	229	177	177	21,6
Andre aktiva	963	31	÷ 10	66	105	105	12,2
Aktiva i alt²⁾	4 133	190	150	494	445	445	12,1
<i>Passiva:</i>							
Lån i norske finansinstitusjoner	907	61	74	78	51	51	6,0
Andre innenlandske lån	1 807	÷ 67	27	117	203	203	12,7
Lån i utlandet	499	15	36	104	76	76	18,0
Kapital, fond m. v.	305	÷ 26	4	9	29	29	10,5
Andre passiva	615	207	9	186	86	86	16,3
Passiva i alt	4 133	190	150	494	445	445	12,1

Fotnoter: Se siste side.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 16. Balanseutdrag for livsforsikringsselskaper (Mill. kroner)

	Balanse pr. 31/12 1972	Endringer					
		4. kvartal		1.—4. kvartal		Siste 12 mndr. pr. 31/12-72	
		1971	1972	1971	1972	Beløp	%
<i>Aktiva:</i>							
Kassebeholdning og bankinnskudd	167	55	÷ 35	36	÷ 5	÷ 5	+ 2,9
Statsobligasjoner	1 739	4	÷ 9	9	14	14	0,8
Statsgaranterte obligasjoner	8	1	÷ 13	1	1	1	14,3
Andre norske ihendehaverobligasjoner	3 687	37	118	325	412	412	12,6
Utlån til publikum	6 983	152	134	504	482	482	7,4
Utlån til andre sektorer	112	5	71	÷ 20	62	62	*)
Andre spesifiserte aktiva	850	19	3	92	61	61	7,7
Balanseutdrag i alt	13 546	273	269	947	1 027	1 027	8,2

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

*) Over 100%.

Tabell 17. Balanseutdrag for skadeforsikringselskaper (Mill. kroner)

	Balanse pr. 31/12 1972	Endringer					
		4. kvartal		1.—4. kvartal		Siste 12 mndr. pr. 31/12-72	
		1971	1972	1971	1972	Beløp	%
<i>Aktiva:</i>							
Kassebeholdning og bankinnskudd	592	..	÷ 58	..	62	62	15,6
Stats- og statsgaranterte obligasjoner	4	..	0	..	÷ 1	÷ 1	÷ 20,0
Andre norske ihendehaverobligasjoner	585	..	9	..	22	22	3,9
Utlån til publikum	1 416	..	13	..	129	129	10,0
Utlån til andre sektorer	234	..	÷ 16	..	39	39	20,0
Andre spesifiserte aktiva	831	..	63	..	125	125	17,7
Balanseutdrag i alt	3 662	..	11	..	376	376	11,4

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 18. Balanse for statsbanker¹) (Mill. kroner)

	Balanse pr. 31/1 1973	Endringer				Siste 12 mndr. pr. 31/1-73	
		1/1—31/1		1/1—		Beløp	%
		1972	1973	1972	1973		
<i>Aktiva:</i>							
Kassebeholdning og bankinnskudd	449	45	÷ 53			70	18,5
Utlån til publikum	24 826	226	293			3 737	17,7
Utlån til statsforvaltningen	341	0	÷ 7			124	57,1
Andre fordringer på statskassen	590	÷ 4	÷ 11			146	32,9
Andre aktiva	296	÷ 44	120			30	11,3
Aktiva i alt	26 502	231	342			4 107	18,3
<i>Passiva:</i>							
Ihendehaverobligasjonslån							
<i>Herav:</i>							
I norske kroner	1 487	÷ 3	÷ 2			439	41,9
I utenlandsk valuta	739	÷ 8	÷ 8			334	82,5
Lån fra statskassen	21 822	231	252			3 075	16,4
Andre lån	429	0	÷ 1			1	0,2
Aksjekapital, fond m. v.	1 735	÷ 1	16			195	12,7
Andre passiva	290	12	85			63	27,8
Passiva i alt	26 502	231	342			4 107	18,3

Fotnote: Se siste side.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 19. Balanse for kredittforeninger o. l. (Mill. kroner)

	Balanse		Endringer				
	pr. 31/12 1972	4. kvartal		1.—4. kvartal		Siste 12 mndr. pr. 31/12-72	
		1971	1972	1971	1972	Beløp	%
<i>Aktiva:</i>							
Kassebeholdning og bankinnskudd	593	÷ 113	÷ 28	42	152	152	34,5
Utlån til publikum ¹⁾	7 154	323	350	960	790	790	12,4
Herav fra institusjoner som finansierer:							
a) Realkreditt	2 955	81	135	288	283	283	10,6
b) Skip	2 570	106	104	431	279	279	12,2
Andre aktiva	137	12	÷ 10	6	÷ 8	÷ 8	÷ 5,5
Aktiva i alt ²⁾	7 813	205	311	991	933	933	13,6
<i>Passiva:</i>							
Ihendehaverobligasjonslån	6 959	129	226	904	890	890	14,7
Annen gjeld	248	109	63	30	÷ 70	÷ 70	÷ 22,0
Kapital, fond m. v.	606	÷ 33	22	57	113	113	22,9
Passiva i alt	7 813	205	311	991	933	933	13,6

Fotnoter: Se siste side.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå

Tabell 20. Nettoemisjoner av norske ihendehaverobligasjoner fordelt på långivere (Mill. kroner)

	Beholdning av norske ihendehaverobligasjoner pr. 31/12	Endringer				Siste 12 mndr. pr. 31/12-72	
		4. kvartal		1.—4. kvartal		Beløp	%
		1971	1972	1971	1972		
Folketrygdfondet	3 808	75	216	394	914	914	31,6
Postsparebanken og postgiro	3 476	168	138	572	53	53	1,5
Livsforsikringsselskaper	5 447	42	96	333	429	429	8,5
Forretningsbanker	5 429	77	65	553	1 176	1 176	27,7
Sparebanker	5 222	304	293	797	757	757	17,0
Norges Bank	855	÷ 7	45	÷ 1	÷ 1	÷ 1	÷ 0,1
Andre (rest.) ²⁾	4 315	÷ 134	÷ 87	+ 24	÷ 353	+ 353	+ 7,6
I alt ¹⁾	28 552	525	766	2 624	2 975	2 975	11,6

Fotnoter. Se siste side.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 21. Kreditt-tilførsel til private og kommuner (Mill. kroner)

	1.—4. kvartal		Revidert budsjett- tall for 1972	Kreditt- tilførsel 1.—4. kvartal 1972 sml. med 1.—4. kvartal 1971	Bud- sjettert økning i tilførselen i hele 1972 ¹⁾
	1971	1972			
Forretningsbanker	1 891	2 329	1 500	438	÷ 391
Sparebanker	1 420	1 422	1 300	2	÷ 120
Private finansieringsselskaper	209	142	260	÷ 67	51
Forsikring	730	721	750	÷ 9	20
<i>Herav:</i>					
Livsforsikring	504	482	..	÷ 22	..
Annen forsikring	226	239	..	13	..
Statsbanker m. v. ²⁾	2 748 ³⁾	3 380 ³⁾	3 150	632	402
Kredittforeninger o. l.	960	790	1 450	÷ 170	117
Obligasjonsmarkedet	373	336		÷ 37	
Samlet spesifisert kreditt-tilførsel fra innenlandske kilder	8 331	9 120	8 410	789	79
Direkte kapitalinngang fra utlandet	4 606	1 723	4 183	÷ 2 883	÷ 423
<i>Herav:</i>					
Rederier	1 842	298	1 600	÷ 1 544	÷ 242
Regulert kapitalinngang til andre private og kommuner	1 445 ⁴⁾	754 ⁴⁾	1 000	÷ 691	÷ 445
Ikke regulert kapitalinngang til andre private og kommuner (hovedsakelig virksomhet på den norske kontinentalsokkel)	955	1 083	1 083 ⁵⁾	128	128
Andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil	364	÷ 412	500	÷ 776	136
Samlet spesifisert kreditt-tilførsel	12 937	10 843	12 593	÷ 2 094	÷ 344

Fotnoter: Se siste side.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 22 a. Endringer i publikums likviditet (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel (+) Inndragning (÷)	1/1—31/1		1/1—		Siste 12 mndr. pr. 31/1	
	1972	1973	1972	1973	1972	1973
A. Samlet inntektsoverskudd i stats- og trygdeforvalt- ningen (÷)	1 560	1 488			÷ 1 086	÷ 1 730
<i>Herav:</i>						
Staten (÷) ¹⁾	1 253	868			÷ 127	÷ 611
Trygdeforvaltningen ²⁾ (÷)	307	620			÷ 959	÷ 1 119
B. Økning i publikums netto fordringer på stats- og trygdeforvaltningen (÷) ³⁾	÷ 58	388			397	375
C. Likviditetsvirkningen ved stats- og trygdeforvaltning- en (A+B)	1 502	1 876			÷ 689	÷ 1 355
D. Bankenes kreditt-tilførsel til publikum ⁴⁾	417	305			8 311	8 810
<i>Herav:</i>						
Statsbankene	226	293			2 971	3 737
Forretnings- og spare- banker	231	4			5 224	5 085
Norges Bank og Postgiro og Postsparebanken	÷ 40	8			116	÷ 12
E. Likviditetsvirkningen av in- nenlandske transaksjoner (C+D)	1 919	2 181			7 622	7 455
F. Publikums netto valuta- salg til bankene	96	38			1 193	928
G. Samlet likviditetstilførsel ved ovennevnte faktorer	2 015	2 219			8 815	8 383
H. Sum korreksjonsposter ⁵⁾	÷ 1 040	÷ 1 926			÷ 2 299	+ 1 676
<i>Herav:</i>						
Økning i skattekonti i banker og Postgiro (÷)	÷ 1 257	÷ 1 175			÷ 1 193	+ 57
I. Endring i publikums lik- vider i alt (G+H)	975	293			6 586	6 707
Endring i prosent av likviditetsmassen	1,7	0,4			12,4	10,9

Fornoter: Se siste side.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 22b. Sammensetningen av publikums likviditet (Mill. kroner)

Beholdningstall ved utgangen av perioden	Publikums beholdning av sedler og mynt	Publikums folio-innskudd ¹⁾	Unyttede kasse-kreditter og byggelån	Sum	Publikums andre inn-skudd enn folio	Publikums likviditet i alt	Endring siste 12 mndr. i publikums likviditet i alt	
							Beløp	%
1971 Desember	7 931	9 190	7 526	24 647	34 010	58 657	6 490	12,4
1972 Januar	7 570	9 561	7 716	24 847	34 785	59 632	6 586	12,4
Februar	7 477	9 694	7 434	24 605	35 237	59 842	6 697	12,6
Mars	7 488	9 394	7 066	23 948	35 317	59 265	6 535	12,4
April	7 585	10 028	7 203	24 816	35 633	60 449	6 773	12,6
Mai	7 552	9 502	7 310	24 364	35 583	59 947	6 531	12,2
Juni	7 967	10 141	7 317	25 425	35 748	61 173	6 274	11,4
Juli	7 873	10 241	8 004	26 118	36 134	62 252	6 961	12,6
August	7 825	10 099	7 933	25 857	36 485	62 342	6 451	11,5
September	8 153	10 006	7 866	26 025	36 146	62 171	6 994	12,7
Oktober	8 068	10 346	8 020	26 434	36 602	63 036	6 204	10,9
November	8 097	10 407	8 228	26 732	36 199	62 931	5 770	10,1
Desember	8 680	11 376	8 306	28 362	37 684	66 046	7 389	12,6
1973 Januar	8 141	11 002	8 499	27 642	38 697	66 339	6 707	10,9
Februar								
Mars								
April								
Mai								
Juni								
Juli								
August								
September								
Oktober								
November								
Desember								
<i>Endringstall</i>								
1972 Januar	÷ 361	371	190	200	775	975		
1973 Januar	÷ 539	÷ 374	193	÷ 720	1 013	293		
1972 Januar/ 1973 Januar/								

Fotnote: Se siste side.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå samt div. spesialoppgaver.

Fotnoter til tabellverket

Tabell 2:

¹⁾ Inkl. statsgaranterte fiskelån.

Tabell 3:

¹⁾ Inkl. endring i forskuddsbetalinger for skipsimport.

Tabell 5:

¹⁾ Sentralkurs for norsk regning basert på de sentralkurs for eller pariteter som senest er meddelt Valutafondet (IMF).

²⁾ Kommersielle transaksjoner

Note: Siden 21. desember 1971 har kronens verdi vært uendret i forhold til SDR og gull. (1 krone = 0,1386 enheter SDR = 0,123170 gram gull).

Tabell 6:

¹⁾ «Kreditt til banker» er definert som summen av 6. Bankenes likviditetslån i Norges Bank og 7. Endring i «sjekker under forsendelse m. v.» i Norges Bank.

²⁾ Tallene bygger her på Norges Banks regnskap. På grunn av ulik periodisering i forhold til forretnings- og sparebankenes egne oppgaver kan det derfor oppstå avvik fra Statistisk Sentralbyrås oppgaver for forretnings- og sparebanker.

³⁾ Beregnet direkte på grunnlag av bankenes plikt til å holde *primære* likviditetsreserver. For de måneder da bankene ikke har vært pålagt spesielle primærreserverkrav, er pliktige primærreserver beregnet indirekte på følgende måte: Pliktige totale likviditetsreserver ifølge kredittlovens §§ 4—6 minus gjennomsnittsbeholdningen av sekundærlikvider.

Tabell 10 og tabell 14:

¹⁾ Se note 3, tabell 6.

Tabell 15 og tabell 19:

¹⁾ For avskrivninger.

²⁾ Etter avskrivninger.

Tabell 18:

¹⁾ Eksklusive Postgiro og Postsparebanken.

Tabell 20:

¹⁾ Her satt lik den samlede ihendehaverobligasjonsgjeld i norske kroner.

²⁾ Omfatter statens oppkjøpte egne obligasjoner.

Tabell 21:

¹⁾ Differansen mellom budsjettert kreditttilførsel (kolonne 3) og faktisk kreditttilførsel i foregående år.

²⁾ Inkl. Postgiro og Postsparebanken, men ikke Norges Bank.

³⁾ Ekskl. Kommunalbankens utlån gitt på basis av låneopptak i utlandet, 185 mill. kroner i 1971 og 211 mill. kroner i 1972, som er regnet under «takket» for direkte kapitalinngang fra utlandet (jfr. fotnote 4).

⁴⁾ Inkl. Kommunalbankens lån i utlandet, 185 mill. kroner i 1971 og 211 mill. kroner i 1972 (jfr. fotnote 3). Oslo Kommunes lån på 165 mill. kroner som ble postert 29. desember 1971 er regnet under 1972.

⁵⁾ Denne virksomhet har tidligere ikke vært registrert, og det har følgelig heller ikke foreligget budsjett-tall. En har her for enkelhets skyld satt budsjettall lik faktiske tall.

Tabell 22 a:

¹⁾ Her satt lik anslag på statsregnskapets overskudd for länetransaksjoner.

²⁾ Her satt lik fondsopplegg i folketrygden og økning i Rikstrygdeverkets kontolån til statskassen og i Rikstrygdeverkets innskudd på Postgiro. Økning i folketrygdfondet som følge av innlemming av andre trygder er holdt utenom.

³⁾ Her satt lik økning i publikums beholdning av stats- og statsbankobligasjoner (+) og økning i folketrygdfondets beholdning av § 15-obligasjoner (+).

⁴⁾ Kreditttilførsel svarer her til økning i utlån og økning i beholdning av § 15-obligasjoner (+).

⁵⁾ Omfatter også bankenes inntektsoverskudd og økning i publikums skattefrie fondsavsetninger. Merk: Publikum er i prinsippet definert som *andre* innenlandske sektorer enn staten, sosiale trygder og banker.

Tabell 22 b:

¹⁾ Ekskl. kommunekasserernes skattekonti i Postgiro og Rikstrygdeverkets postgirokonto.

